

Сергієнко Анатолій

Вендета по-українськи

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Миколі Барбірошу приснилося, що він їв м'ясо. З апетитом наминав свіжу, щойно підсмажену свинину. Приємно хрускотіли в роті підрум'янені соковиті шматочки, жир стікав по підборідді й падав великими краплями на тарілку. Лівую рукою Барбірош умокав окраєць хліба в густий гарячий жир, не поспішаючи вкидав до рота і з насолодою пережовував. Потім, узявши виделку й ніж, відрізував маленький запашний шматочок, урочисто спроваджував до рота і смакував, смакував...

Задзеленчав будильник. Микола простягнув руку, навпомацки натиснув кнопку блокування і тільки потім розплющив очі.

За вікном сіріло. Годинник показував за чверть сьому. Присмак свіжого м'яса ще не вивітрився зі свідомості, й Барбірош, ковтнувши слину, подумав: коли сняться такі сни, то справи його кепські. Це, напевне, попередження, сигнал, що організм виснажений і потребує більше калорій.

Микола напружив пам'ять, намагаючись пригадати, коли востаннє споживав свинину, однак марно. Не пам'ятає. Зате раптом зринув спомин.

На Різдвяні свята кололи свиню. Він тоді у шостому чи сьомому класі навчався. Микольця допомагав різникові. Розділяв снопик соломи на три частини, як той вчив, підпалював і підносив до підвішеної на гілляці старого горіха туші свині.

Сусід-різник, червонопикий, дужий і, як казали, найздоровіший у селі чоловік, сидів на ослінчику, без шапки, в камізельці, з підкоченими по лікті рукавами сорочки і пив з кварти свіжу кров.

— Хочеш спробувати? — несподівано запитав він. — Корисно для здоров'я. Калорій багато. Сам п'ю і всім рекомендую. На перший раз — сто грамів, не більше.

Різник зачерпнув квартою з миски, глянув усередину, відлив трохи і рішуче простягнув посудину Миколі.

Хлопець знітився. Було страшно й гидко. Він ніколи не куштував свіжої крові. Пригадав, як свиня смикалася в агонії, як у такт биття серця здригалася в грудях шпичка, а ще той пронизливий виск, хрип, поволі стихаюче харкотіння. Микола бридливо поморщився. Ні, не зможе. Але що про нього подумає сусід? Слабак, скаже, не має сили перебороти себе, випробувати волю. І Микола таки зважився на героїчний, як йому здавалося, вчинок.

Випив відважених різником на око сто грамів свіжої свинячої крові.

Три дні нудотно-млосний присмак у роті мучив Миколу. Три дні він не міг дивитися на м'ясо. Однак із часом минулося. Крові, правда, він після того випадку не пробував, а до м'яса поступово звик. І тепер, прокинувшись, Барбірош подумав: сон про м'ясо, картинка з дитинства, коли пив з кварти кров, що все це означає? Передчуття якоїсь халепи чи, може, й справді бракує калорій?

Так, останнім часом він змарнів, осунувся, став нервовим. Дружина каже: цигарки винні. Забагато палиш, щодня вишмалюєш аж пачку «Прими». Для теперішнього голодного часу це — завелика розкіш. Сім'я сидить на бульбї. Мар'яна вже півроку без роботи, а Миколиної зарплати вистачає хїба що на тиждень, якщо вчасно дадуть. Важкі часи настали, важкі... Завод дихає на ладан. Місяць працює, два місяці — стоїть. Кращі робітники давно розрахувалися. Одні алкаші й пенсіонери залишилися. А ще апарат управління, керівництво, бухгалтерія — дармоїди конторські! За опалення немає чим платити — відключили. В цеху зимно, вітер гуляє. А гриміли ж колись на всю країну. І робота була, і гроші...

Барбірош випростав під ковдрою ноги. В кімнаті було прохолодно, вилазити з теплого ліжка йому не хотілося. Поруч, на боці, згорнувшись

клубком і підклавши долоньку під голову, спала дружина.

Микола зиркнув на годинника. Ще є час. Присунувся ближче до Мар'яни, поклав руку на гаряче стегно. Намацав краєчок сорочки й рішуче потягнув догори, оголюючи тіло.

— Мар'яно, — прошепотів він, пожадливо пестячи її груди.

— Чого тобі? — прокинувшись, у відповідь гарикнула дружина. Барбірош нетерпляче натиснув на її плече, намагаючись перевернути горілиць, однак Мар'яна з силою скинула його руку.

— Відчепися! — злісно прошипіла крізь зуби, відсуваючись подалі й натягуючи ковдру на голову..

— Не любиш... — важко зітхнув, примовк, очікуючи Мар'яниної реакції, але вона байдужим чужим голосом кинула:

— Вставай, бо спізнишся на роботу.

Барбірош неохоче звівся на ноги, намацав на холодній підлозі капці й подибав, похнюпившись, на кухню. Батарей ледь тепліли. Микола запалив газ і поставив чайника на газову плиту. Глянув у вікно. Вночі йшов дощ, на асфальті перед будинком стояли калюжі, небо хмарилось, і Барбірош подумав, що треба буде взяти парасольку й одягнути теплого светра, бо температура на вулиці знизилась майже до нуля.

Умився, хотів поголитися, перебрав леза до бритви, однак жодного придатного не знайшов. «Увечері полагоджу стару «Харків», — вирішив, — і до кращих часів голитимуся електробритвою».

Поснідавши, згадав про гроші. Не вистачить на обід. Треба йти до Мар'яни, знову будити, а може, вона вже й не спить. Вчора допізна шила малому сорочку. Микола не чув, коли й лягла. Зла на нього, як дідько, кидається за всяку дрібницю, тиждень до себе не підпускає. Невже щось довідалась про Галю? Турбувати дружину Барбірош не наважився. Якось перетерпить, не вперше без обіду, тепер мало хто в заводській їдальні харчується. День швидко пролетить за балачками й перекурами.

Одягаючи у передпокої куртку, згадав про цигарки. Мацнув рукою по кишені, чи пачка «Прими» і сірники на місці. Перевірив також, чи взяв ключі від квартири. Мар'яна, забравши Ромчика зі школи, може до матері з малим гайнути, як він тоді до хати дістанеться? А ще ключ від поштової скриньки треба взяти, он, хтось знову увечері все повідмикав, мабуть, щоб удень газети поцупити. Важко останнім часом припильнувати пошту. З усього під'їзду лише він, Барбірош, передплачує газету. «Спорт-експрес» називається. Гарна газета, новини свіжі, про футбол багато цікавої інформації. Дорога, правда, Мар'яна три дні

з ним не розмовляла, коли довідалася, що газету на рік передплатив, виклавши мало не всю зарплату. Одну-єдину газету одержує і ту хтось регулярно цупить. Ні, здрибнів народ, вироджується нація, стільки злодійв наплодилося!

Микола взявся за дверну ручку й раптом із жахом помітив, що ні верхній замок, ані нижній не замкнені. Виходить, цілісіньку ніч вхідні двері були не заперті? Мар'яна, вона остання лягала спати! І таке трапляється не один раз. Невже важко замкнути на ніч двері? Кажі, не кажі, як горохом об стіну! Гаразд, увечері з нею поговорю, вирішив Барбірош, про все згадаю, та й часу зараз нема, на роботу спізнюся.

З третього поверху на перший зійшов швидко. На сходовому майданчику яскраво горіла лампочка й Микола побачив, що дев'ять поштових скриньок, як завжди, відчинені навстіж, лише його зачинена. Дивно, подумав, поштовий злодій, як правило, підважуючи ножем, відпирав усі. Сімдесят четвертій квартирі зробив виняток.

Барбірош почав замикати поштові скриньки сусідів, як це часто робив, і враз погляд його зупинився на пофарбованій у зелений колір передній стінці власної скриньки. Крізь отвори побачив, що всередині щось є. Лист, майнула думка. Але ж учора, окрім газети, нічого не було. Він швиденько відімкнув скриньку й витягнув

пухкого запечатаного конверта. Жодного напису: ні адреси, ні прізвища. Заклеєно конверт було недбало, і Микола, нігтем підваживши краєчок, досить легко його розпечатав. Пачка стодоларових купюр! Першою була думка — фальшиві. Однак, уважно вдивляючись у асигнації і прискіпливо їх обмацуючи, ще не вірячи й не відкидаючи сумнівів, поволі до свідомості вперто сунула думка: банкноти не підроблені. Не вперше Барбірош тримав у руках американські долари, вважав, що вміє розпізнати справжні вони чи фальшиві, тому був майже впевненим — до його поштової скриньки хтось укинув конверта з величезною сумою грошей у твердій валюті. Випадково поклав чи навмисне? Кому вони адресовані? Може, якийсь жартун підкинув, та й стоїть собі тихенько в коридорі за дверима, чекає Миколиної реакції?

Барбірош на мить завмер, прислухаючись, однак у під'їзді було тихо і з вулиці не долиняло жодного звуку. Його насторожило лише те, що двері до під'їзду зачинені, а це трапляється рідко навіть узимку, незважаючи на нагадування сусідам, аби ті на ніч хоч трохи їх прикривали й не впускали холоду до будинку. Хто і навіщо поклав конверта до поштової скриньки? Думку, що цей благочинний акт вчинив добрий ангел-меценат, Микола відкинув одразу. Чудес на світі не буває. Ніхто задарма стільки грошей не дасть. У конверті «зелених»,

мабуть, вісімдесят папірців, а то й більше. Швиденько перелічив. Десять тисяч! У голові легенько запаморочилося. Це ж ціле багатство! Щоб заробити стільки, йому потрібно працювати на заводі десять-п'ятнадцять років!

Барбірош аж затрусився від напруження і відчув, як у грудях шалено калатає серце. Навіщо йому стільки «зелених»? Віднести в міліцію, нехай розбираються, совість залишиться чистою, і спокійно спатиметься. Йому зайві клопоти не потрібні, своїх гризот вистачає. Він уявив, як іде, як кладе на стіл начальнику міліції блакитний пухкий конверт, як розповідає, за яких обставин його знайшов, а збоку маленький бісик Мар'яниним голосом насмішкувато хихикає: «От дурень, от телепень, і це ж додумався, знайти і віддати!» Може, з дружиною порадитися? Піднятися на третій поверх, розбудити Мар'яну, викласти все. Що вона скаже? Тоді треба і про п'ятдесят баксів, схованих від неї на чорний день за шафою, розповісти. Пояснити, звідки вони у нього. Відверто зізнатися, що це він дві медалі у тестя вкрав і продав у Польщі, коли востаннє на гендель їздив. Ні, жінку в таку справу вплутувати не варто. Настрашитися, галасу наробить, побіжить до матері радитися. Що робити? Залишити як було, а той, хто поклав, прийде й забере? А якщо не прийде? Тоді хтось із сусідів побачить і поцікавиться, що за лист

у скриньці Барбіроша? Та ще й без адреси, розпечатає, а там — долари. Як сусід поведеться? Віддасть Миколі, бо в його скриньці? Дідька лисого! Ні, таку суму грошей залишати не варто. Микола знову згадав про міліцію. Ще невідомо, на кого натрапить. Там теж «зелені» люблять. Відберуть, складуть акт, скажуть — фальшиві, між собою розділять і — прощай багатство, підкинутий меценатом скарб! Гуманітарна допомога багатого вуйка з Америки! Ні, він, Микола Барбірош, не такий дурень, аби так нерозважливо поведеться.

Одначе щось таки муляло в душі й неприємно шкрябало по серцю. З'явився страх, який з кожною хвилиною глибше проникав у свідомість, плував думки і заважав прийняти правильне рішення. Барбірош згадав про роботу, про те, що спізнюється. Схоже, подумав він, сліпим випадком долі його втягнуто в невідому, а тому й небезпечну авантюру, і тепер спокою він не матиме. Злостився на себе, на свою нерішучість, на те, що стоїть з конвертом у руці й не знає, як йому чинити далі. Краще б він зовсім його не брав, того проклятушого конверта! Зрештою, рішення може прийти й пізніше, добре все зваживши.

Микола сховав конверта до внутрішньої кишені й легенько натиснув на двері. Але вони одразу не прочинилися, наче з того боку хтось

притримував їх, чинив опір. «Ангел-меценат, — подумав Барбірош, — зараз, чоловіче, буде тобі гуманітарна допомога!» Ноги затремтіли від страху, серце боляче тенькнуло. Закортіло негайно кинути того конверта з доларами на бетонну долівку й дати драпака до своєї квартири. Він навіть запхав руку до кишені, намагаючи проклятий дарунок долі, однак думка одним махом розрубати вузол, розгадати таємницю, яким чином валюта потрапила до його скриньки, виявилася сильнішою, і Микола, переборюючи страх, щосили штовхнув двері.

Спочатку Барбірош подумав, що то Михайло з п'ятого поверху. Надуддився так, що заснув під дверима в коридорі їхнього під'їзду. І треба ж так набратися, так хильнути оковитої, щоб міцно спати й не прокинутися навіть після того, як його Микола дверима штовхнув! І запитав подумки себе: де Михайло такого дорогого плаща та гарного костюма придбав, а ще елегантного капелюха, що лежав поряд крисами догори? Микола, відчиняючи двері на вулицю, аби впустити до маленького коридору трохи більше світла та вранішньої прохолоди, тішив себе гадкою, що от зараз розбудить сусіда-п'яничку і відведе його додому... І лише побачивши темно-червоний відбиток підошви свого черевика і збагнувши, що не в розливу на бетонній долівці фарбу вступив, а в калюжу крові, аж тоді на плечі впав тягар жаху.

Кілька хвилин Барбірош оціпеніло вдивлявся в обличчя мертвого чоловіка. Це був не Михайло з п'ятого поверху, але знайомий. Однак пригадати, де бачив його раніше, Барбірош ніяк не міг. Передчуття важких випробувань охопило Миколу і він подумав, що тепер матиме багато клопотів. І не лише з міліцією.

2

Оперативно-слідчу групу очолив сам Степан Степанович Наливайко — прокурор міста. Він якраз робив кілька своїх ранкових вправ, відновлюючи рухливість шийних хребців, коли задзвонив телефон і з чергової частини міського відділу міліції повідомили про злочин. Наливайко спочатку не повірив, сподіваючись, що сталася прикра помилка, однак, прибувши на місце і побачивши мертвого Штима, стривожився не на жарт. Знана у місті людина, депутат обласної Ради, президент наймогутнішого в місті закритого акціонерного товариства — вбитий двома пострілами у голову в під'їзді будинку нового мікрорайону за три кілометри від своєї оселі. Як він сюди потрапив? Приїхав чи прийшов? Хто бачив убитого востаннє? Чи чули постріли, якщо зброя була без глушника? Крім того, Штим був близьким приятелем Степана Степановича ще за часів далекої

юності, коли обидва парубкували і кожен торував свій шлях, долаючи сходинки кар'єри: Наливайко — працюючи адвокатом, Штим — лікарем пологового будинку. Степан Степанович навіть заздрив Штимові за гострий розум, заповзятливість, уміння причарувати жінок. Заздрив і трохи побоювався. Особливо останнім часом, коли Штим очолив демократичний блок провідних партій міста та прибрав до рук більшість малих підприємств і комерційних структур. Вищість заповзятливого підприємця, його сила й авторитет серед місцевої верхівки дратували Степана Степановича і як людину, і як посадовця. Слово, жест Штима важили набагато більше, ніж ухвала міської Ради чи його, прокурора, припис. Це тривожило Наливайка, примушувало підпорядковуватися, бути терплячим перед колишнім товаришем і, що найнестерпніше, постійно тримало пана прокурора у напруженні. І тепер, позираючи на розпластане тіло Штима, Степан Степанович відчув полегшення і навіть недоречну для трагічної миті веселість.

Він подумав про похорон, який, безперечно, перетвориться на грандіозний політичний мітинг, де голови осередків партій, ці мастаки пустопорожніх балачок, недовчені націонал-патріоти, будуть лити море крокодилячих сліз і гнівно вишукувати винних, вкотре наголошуючи на розгулі злочинності й слабкості

правоохоронців. А преса — обласна й місцева — підхопить, роздмухає, зчинить галас і котрийсь із газетярів, у погоні за сенсацією, вчепиться за ниточку й спробує простежити, куди вона заведе, аж поки хтось не заткне йому рота. Одне слово, нічого доброго Степан Степанович у перспективі для себе не бачив.

День був холодний, мрячковів дрібний дощ, вовтузився над тілом судмедексперт, беззвучно працювала відеокамера. Біля під'їзду зібрався чималий гурт людей, а Наливайко стояв безпорадно задумливий, низько схиливши голову, і збоку, мабуть, складалося враження — чоловік у відчаї, горе важким каменем пригнуло, приголомшило близького друга небіжчика і ось-ось з його очей викотиться скупа чоловіча сльоза.

Слідчий прокуратури Юрко Ткач, поклавши праву ногу на підніжку міліцейського «уазика», тримав на коліні чорну службову течку і заповнював бланк протоколу огляду місця події. Двоє понятих, подружня літня пара з квартири першого поверху, злякано тулилися під стіною. Експерт-криміналіст стояв на колінах, передбачливо поклавши під ноги шматок фанери, аби не замастити штани, і обережно зчищав скальпелем у целофановий мішечок грудочки глини з черевиків убитого.

Начальник міліції і начальник карного

розшуку стояли осторонь, біля службової «Волги» й тихо перемовлялися. Побачивши прокурора, подибали до нього. Мовчки потиснули один одному руки, співчутливо похитали головами. Згодом неквапом рушили до будинку.

— Що можна затоптати — затоптали, — скаржився начальству криміналіст. — Цікавих багато, кожному невтерпки на небіжчика глянути. Дільничний не встиг припилньувати. Ще й дощ допоміг — майже всі сліди змив.

— Заберіть подалі людей, — розпорядився прокурор. — Тут — не цирк. Що скажете, Віталію Дмитровичу?

— Одна куля в скроню, друга — точно в центр чола. Ще й ножем попрацювали, — відказав медексперт. — Перерізали сонну артерію, тому крові так багато витекло. Мабуть, після того, як упав, різали. Смерть настала приблизно вісім годин тому, тобто, десь близько першої ночі. Скажу точніше після розтину. Кулі всередині черепа.

— Гільзи знайшли?

— Ні, певне, світив ліхтариком і підібрав. Стріляв з відстані метр-півтора. Штим стояв обличчям до вулиці. Можливо, виходив з будинку. Впав на правий бік і загородив тілом двері.

— Невже за вісім годин жодна жива душа не входила й не виходила з будинку? — засумнівався прокурор. — Хто перший виявив убитого?

— Слюсар мотозаводу, коли йшов на роботу, — відказав Наливайкові слідчий прокуратури. — Він і зателефонував на «02». Мешкає на третьому поверсі в квартирі номер сімдесят чотири.

— Свідчення взяли?

— Пише в машині.

— Допоможіть йому, Юрію Івановичу, бо до вечора писатиме. Як слід розпитайте. Важлива кожна дрібниця, кожна деталь. Яка ваша думка?

— З метою грабунку — не схоже. Нічого не забрали. Документи, гроші, шлюбна обручка, годинник «Сейко» — все на місці. Слідів боротьби, опору нападнику теж не виявлено. Одяг цілий. Тіло не пересували й не перевертали. Місце злочину тут, біля дверей. Вбивця намагався якнайменше наслідити й це йому вдалося.

— Кілер працював, — сказав начальник карного розшуку майор Кіндій. — Тепер шукай вітра в полі. Чиста робота. Виконано на відмінно. Відчувається рука професіонала.

Прокурор поморщився і зауважив:

— Ну й термінологія у вас... Не по-людськи висловлюєтеся.

— Проза життя, Степане Степановичу, час уже й звикнути. Ви гляньте, як влучно стріляв! Всадив кулю якраз посередині — між лінією росту волосся і переніссям, а другу — точно в скроню, на

лінії верхньої частини вуха. Знав, куди цілити. Гадаю — вбивство на замовлення. Прибрали депутата, а от хто замовив, з якою метою — треба покопати. Будемо шукати, а чи знайдемо? Розкриття таких злочинів по області, згідно зі статистикою — нуль цілих, чотири десятих відсотка. Практично жоден такий злочин не розкритий.

— Не подобається мені, пане Романе, ваша тональність, зовсім не подобається. Ота запрограмованість на невдачу... Песимізм, вибачте, каркання... Мати такий настрій перед відповідальним розслідуванням. А шукати вбивць доведеться вам. Що значить, чи знайдемо? Знайти потрібно будь-що! Знайти і покарати! Ви зрозуміли, майоре?

— Авжеж, пане прокуроре, зробимо все можливе.

— У світлі останніх рішень щодо посилення боротьби зі злочинністю... — проказав Наливайко, однак відчувши, що не туди заїхав, не в той час, що був років десять тому, схаменувся і продовжив: — Зрештою, нам за це гроші платять. Щоб кожен злочин був розкритий, а винні сиділи за ґратами. І за професійну придатність, до речі, теж.

— І я так думаю, що гроші. Платню за виконану роботу, — підтримав прокурора начальник карного розшуку, — в залежності від

кваліфікації. Але статистика — річ уперта. Питається, чому такий мізерний відсоток розкриття? Чи не ті самі гроші у цьому винні?

— В якому розумінні? — не второпав Наливайко.

— У прямому й переносному.

— Хочете сказати, що за гроші справу можна прикрити й сховати під сукно?

— Звичайно, — анітрохи не збентежився майор Кіндій. — Усі ми смертні й жити по-людськи хочемо. І вони це добре усвідомили. У ворожому таборі не дрімають, Степане Степановичу, вивчають супротивника, думають, шукають слабкі місця. Мабуть, на кожного з нас у них ярличок припасений із відповідною ціною.

Тема розмови Наливайкові не подобалася. Прозорі натяки, в'їдливі репліки. Та ще на місці події. Он скільки народу зібралося. Далеко стоять, не почують, але береженого й Бог береже. А потім дивуєшся: звідки плітки беруться? Плете язиком казна-що. Ніякої поваги до старших. Йому ще й тридцяти немає, а він уже пір'ячко розпускає та злетіти вище всіх хоче. Недарма про гроші бовкнув. Від такого всякої капості чекати можна. І начальник міліції його підтримує. «Ромко — файний хлоп, у вогонь і воду, якщо треба, полізе». Сам у «Волзі» сидить, вчора, каже, грип ухопив, температура вранці під сорок скочила. Сидів би вдома,

лікувався, нічого вірус розносити.

Наливайко витягнув з кишені хустинку і протер скельця окулярів. Потім звернувся до слідчого:

— Юрію Івановичу, ви ознайомили понятих з їхніми правами й обов'язками?

— Так, Степане Степановичу, ознайомив.

— До протоколу все внесли як слід? План намалювали?

— Вніс, маляю. Хочете подивитися?

— Ні, не тепер. Потім, коли підписуватиму. Біда, яка біда! — схопився за голову прокурор, думаючи про те, що треба якось повідомити про нещастя дружину Штима. А що він їй скаже? Марії Василівні, директору школи мистецтв, Марієчці, як ніжно називав дружину колишній приятель Наливайка? А ще голові міста потрібно сповістити, зателефонувати обласному начальству. Хто його знає, як воно далі повернеться. Обласний прокурор — людина нова, необтерта. Ще тепла, не акліматизувалася. Ніхто не знає, що в нього на гадці. Не за горами й кадрові переміщення. Почнуться перевірки, комісії... І поніс же його дідько аж у мікрорайон! Мало справ, грошей. Тобі завше було мало. І грошей, і молодиць. Тепер маєш — дві кулі в голову. Ще й горлянку перерізали. Доведеться зашивати та комірець сорочки до голови підтягувати, аби люди не побачили, коли

ховатимуть. А Марієчка як плакатиме... Серце у Степана Степановича боляче защеміло. Не байдужий був до дружини колишнього товариша ще за часів комсомольської юності. Гарна жінка, мудра... Але хто наважився? Хто посмів таке вчинити? Як Штим опинився тут уночі? До кого йшов, чому саме в цьому під'їзді?

Наливайко зиркнув угору. П'ятиповерховий, років десять-п'ятнадцять тому збудований будинок мотозаводу. Поряд іще один, здається, суконної фабрики. Навпроти теж дім котрогось із заводів. Робітничий квартал, хто з мешканців міг тебе зацікавити? Що спільного з тобою, інтелігентом, депутатом, керівником одного з найбагатших підприємств міста з пролетарським загалом, з цими жалюгідними, засмиканими нестатками, людьми? Депутатські обов'язки? Не схоже, щоб ти уночі дибав аж на околицю міста. Знаючи твої смаки, не віриться, щоб якась молодичка з суконної фабрики зацікавила. Тоді що тебе сюди привело?..

А тим часом оперуповноважений карного розшуку Анатолій Журба збирав свідчення мешканців під'їзду. Ніхто не бачив, ніхто не чув пострілів, усі спали. Тільки бабуся з четвертого поверху десь опівночі, коли сиділа в туалеті, чула, як гавкнув сусідський пес Тризор, а потім підійшла до вікна на кухні, щоб подивитися, яка температура на вулиці, бо по телевізору обіцяли — мороз буде.

Підійшла і побачила, що навпроти їхнього дому стояв легковик. Яка марка машини, колір, що кинулося у вічі? Не пам'ятає, бо авто стояло боком і далеченько, а що габаритні вогні не горіли — точно знає. На тому місці воно кілька вечорів поспіль стояло, ви у Стефи з другого поверху запитайте, чи не її залицяльника машина. Правда, вчора авто боком стояло, а раніше — передком до під'їзду.

Стефа Сокальська, дев'ятикласниця середньої школи номер вісім, була вдома. Побачивши у вічко дверей співробітника карного розшуку, перелякалася мало не до смерті. Довго не відчиняла, хоча про вчинений злочин знала — виходила на вулицю подивитися. Батьки того вечора поїхали в село до родини на празник, її не взяли, бо вранці треба до школи. Засвідчила, що вчора її ніхто не підвозив, сиділа вдома, вчила уроки. Прізвищ знайомих хлопців назвати не змогла. Їх у неї троє з машинами. Як їх звать, пам'ятає: Вадим, Славко та Ігор. Журба відзначив: дівча гарне, але не зовсім щире. Відклавши на потім вивчення Стефиного оточення, перевів увагу на власника пса Тризора. Так, справді, німецький дог десь опівночі покинув свій килимок біля ліжка і довго вовтузився біля вхідних дверей, кілька разів гавкнувши. Але він, власник, сорокарічний холостяк Петро Петрович Ярмаш не надав поведінці собаки належної оцінки. От, якби знав,

що трагедія трапиться... Щось у підстаркуватому парубкові оперативника насторожило. Підсвідомо, інтуїтивно, як детектива з семирічним досвідом роботи. Що саме, він Наливайкові не міг пояснити, та й не дуже хотів, але відчував, що Петро Петрович Ярмаш не все сказав, а ще, холодні, розумні, трохи насмішкуваті очі наводили на думку детальніше ознайомитись з особистістю власника німецького дога. Втім, пана прокурора більше цікавив мешканець квартири номер сімдесят чотири — слюсар мотозаводу Микола Барбірош, який виявив труп і зателефонував до міліції. Тому Наливайко доручив слідчому прокуратури уважніше до нього придивитися, звичайно, після першочергових і нагальних слідчих дій.

Тримався чоловік напружено, раз по раз припалюючи цигарку, котра гасла, мабуть, тютюн вогкий був, і говорив плутано, трохи заїкаючись, ковтаючи кінцівки фраз. Ясна річ, не кожному випадає вранці побачити мертву людину в під'їзді свого будинку, і тому поведінка слюсаря була логічно виправданою, враховуючи його настрашений стан. Одначе переляк аж ніяк не був причиною, аби людина, відтворюючи свої почуття і вчинки, говорила інше, а простіше — брехала, не хотіла казати правду. Чому, запитав себе Юрко? Виходить, на те є якась невідома причина, котру він намагається приховати від слідчого.

— Я штовхнув двері, а вони не піддають-ться. Наче їх з того боку хтось трим-мав. Я дужче натиснув і побачив но-ноги... — детально розповідав Микола Барбірош слідчому прокуратури, а сам боровся із собою: казати про долари чи ні? Одразу не зізнався, на всі запитання відповідав по кілька разів. Потім слідчий пішов до трупа ще з двома і тим, що з відеокамерою, щось вони там міряли, писали, рахували, кишені у вбитого вивертали, двері оглядали, стіни, а його залишили на добру годину в авті, попросивши викласти все на папері. В машині — столик, папір, ручка, попільничка, усе чин-чином.

А то знову підійшов і почав мучити. Такі каверзні запитання ставить: «Чи ви сьогодні вмивалися?» — «Звісно, вмивався, не було такого дня, щоб невмиваним на роботу йшов». «А чому не голились уранці?» — «Жилетки» скінчились, нових не встиг купити».

Микола хотів додати: «І не скоро куплю, бо на хліб зарплати не вистачає. Стару бритву «Харків» думаю перебрати, бо яким дідьком голитимуся? Яке його діло, чи вмивався, голився? Ще б запитав, чи з Мар'яною цієї ночі бавився? Нудний тип, прискіпливий. Накульгує на ногу, мабуть, у якусь оказію втрапив. І блідонький на лиці. Більше на рекетира схожий, ніж на слідчого. Коротко підстрижений, високий, дужий, плечі квадратні,

м'язами так і грає. Очі гострі, наче наскрізь бачить, і вигляд такий, ніби у вухо, якщо не так скажеш, ось-ось вцідить. Хитрий, зараза, як лис. Певне, щось запідозрив. Треба було про долари одразу сказати. Тепер назад не покрутиш — поїзд рушив. «Чому так пізно зізналися? А якою рукою брали, лівою чи правою?» Дивакуватий трохи, хоча запитує культурно, ввічливо. Якщо зараз скажу, тоді вони і вбивство на мене можуть повісити. Читав про такі випадки в газетах. Краще з правосуддям, з Фемідою, не зв'язуватися. Та й доларів шкода, адже не вкрав, а знайшов, може, вони мені адресовані»...

А Юрко Ткач пильно спостерігав за слюсарем, подумки малюючи його портрет. Ріст — сто сімдесят п'ять — сто сімдесят сім сантиметрів, худорлявий, волосся чорне, кучеряве. Гарний з лиця, недавно завів вуса. Чоло високе, гладеньке. Пишні густі брови. Очі карі, чисті, але неспокійні й злодійкуваті. Ніс рівний, класичний, як у жінки. Щось було в ньому позірне, циганське. Такий тип чоловіків жінкам подобається. Хоча, певно, зам'який трохи, не вистачає йому мужності, твердості, сили волі у досягненні мети. Він з тих, котрі швидко ламаються на допитах, скиглять і розпускають нюні. Чи може такий бути вбивцею? Світ далеко відійшов від антропологічної теорії італійського психіатра Чезаре Ломброзо, за якою

злочинця легко впізнати по будові черепа, формі вух, носа, губ. Мало того, по носовій частині черепа, вважав Ломброзо, можна сказати, хто злодій, хто шахрай, а хто потенційний вбивця. Тепер інша думка. Злочинцями не народжуються. Він — мікроб, не грає ніякої ролі до того моменту, доки не втрапить у розсіл, який примусить його активно функціонувати, пригадав Юрко цитату з підручника криміналістики. Отже, судячи з акуратного носа слюсаря, його аж ніяк не можна зарахувати до категорії потенційних убивць. Однак, спираючись на соціальну теорію, Юрко Ткач не мав права і викреслювати пана Барбіроша з умовного списку осіб, причетних до вбивства депутата Штима. Що він приховує? Чому не каже правди? Ще не відійшов від шоку, не отямився? Гаразд, зустріч з ним не остання, нехай подумає.

— Уважно прочитайте і розпишіться на кожній сторінці, — сказав Ткач. — Ось вам мій службовий телефон. Якщо щось цікаве згадаєте — зателефонуйте.

Микола зрадів. Нарешті, подумав, скінчилися муки. Підписав протокол, сховав аркуш паперу з номером телефону до кишені. Вийшли з авто.

Під'їхала спецмашина, «рафік» з червоним хрестом, викликана по рації, щоб вести труп на розтин до моргу. Медексперт сказав:

— Здається, все.

Криміналіст теж кивнув головою, мовляв, і він закінчив. Наливайко важко зітхнув, постояв трохи над тілом товариша, нарешті й він звів догори праву руку, щоб принесли ноші. Барбірош хотів іти геть, але слідчий узяв його легенько за лікоть.

— Допоможіть, будьте добрі, тіло на ноші покласти.

Микола спочатку з готовністю ступив кілька кроків у напрямку небіжчика, навіть нахилився, щоб допомогти шоферу, одначе, коли уздрів осклілі очі Штима і перекраєний гримасою жаху розтулений рот з кінчиком чорного язика, руки його затрусилися, потемніло в очах, і він, безпорадно випроставшись, заплющив очі. «Умлію, — подумав Микола, — відчуття, як тоді, коли свиню кололи, коли спробував свинячої крові. Недарма сон про м'ясо приснився. Не попередження, що бракує калорій, а інший сигнал у мозок був».

— Вибачте, не можу, — промимрив Барбірош, натягнув на голову стару, добряче облізлу ондатрову шапку і, похнюпившись, попростував геть.

Слабак, подумав Юрко, такий десять разів потом зійде, поки курку заріже, не кажучи вже про те, щоб людину порішити. Доведеться його зі списку підозрілих викреслити. Цікаво, чи служив у армії і в яких військах? Алібі теж треба перевірити. Інколи такі тихі й безвредні на вигляд — мухи не

здатні образити — і бувають найжорстокішими при скоєнні злочину.

— Як наш свідок, щось цікаве розказав? — запитав прокурор.

— Нічого особливого. Деталі: як знайшов, що подумав. Мабуть, до вбивства пана Штима він не причетний, — відказав Юрко, передаючи Степану Степановичу для ознайомлення протокол допиту.

Наливайко уважно вивчив документ, потім сказав:

— Юрію Івановичу, разом з карним розшуком прикиньте план пошукових заходів, ще раз огляньте кожен сантиметр території і підготуйте список мешканців під'їзду. Поговоріть з людьми. Не може такого бути, щоб ніхто нічого не бачив і не чув.

— Не може, — згодився з прокурором Юрко, — адже стріляли з близької відстані. Дивно, що пострілів ніхто не чув, навіть якщо зброя була з глушником. Луна — до п'ятого поверху чути. Я перевіряв. А щодо версії пана Романа — у мене виникли сумніви. Навіщо Штимові горлянку різати? Кожен з двох пострілів — смертельний. Невже вбивця цього не знав? Кілер у більшості випадків ховає зброю або кидає на місці злочину, щоб якнайшвидше зникнути. Зброї ми не знайшли, хоча перевернули все довкола. Навіщо злочинець підбрав гільзи, чому забрав з собою?

— Могли й діти підібрати, — втрутився в

розмову майор Кіндій. — Траплялися й такі випадки. Ще не вечір — побачимо. Вбивця далеко, рахує «зелені», а от оточення Штима треба добре промацати.

— Гаразд, працюйте, — мовив прокурор, — в тісному контакті з Юрієм Івановичем. Почекаємо висновків експертиз. Усіх допитайте, і з сусіднього будинку також, чиї вікна сюди виходять. Знайдіть власника автомашини, котра вночі стояла. Підвали обстежте, горища. Список осіб мікрорайону, які звільнилися з місць позбавлення волі, мені підготуйте. Зв'яжіться зі службою безпеки, чи не було випадків викрадення зброї з військових частин, в них там свої люди є. Промацайте тих, хто був у гарячих точках... Отих усяких, колишніх, хто зі зброєю мав справу. Не мені вас учити, Юрію Івановичу, про який контингент йдеться. Ми мусимо знайти вбивцю.

3

Барбірош стояв біля зупинки маршрутки, й похмурі думки чимраз дужче тиснули на голову. «Вляпався по самі вуха! Що робити із «зеленими»? — міркував Микола. — А раптом вони фальшиві, бо який дурень таку велику суму грошей у поштову скриньку кластиме? Десять тисяч баксів! Здуріти можна, кому скажу — не повірять!

Фантастика, сон, казка! І всі стодоларові! Так і кортіло конверт з кишені витягнути і ще раз руками помацати. Але ж не на вулиці. Людей он скільки зібралось, і всі, наче очі на нього наставили. Ще й маршрутки довго немає. На роботу спізнююся. Що майстрові скажу? Причина поважна: труп знайшов та свідчення в міліції давав. Місто й так кілька днів гудітиме, не щодня депутатів убивають. У неприємну історію втрапив, дуже неприємну... А ще долари... Що з ними робити? Може, обміняти на гривні та й жити приспівуючи? Років п'ять-шість. Або авто купити, «форд» чи «мерседес»?.. Квартиру відремонтувати, меблі імпортні придбати? Французькі, німецькі, італійські. Мар'яну з ніг до голови вбрати, на курорт заморський гайнути?.. На Гаваї чи острови Канарські. Або в Рим, Париж, Лондон... Чи чкурнути до Америки, а звідти долари надсилати? Потрохи, щоб сусідам очі не колоти»...

Барбірош аж упрів від таких думок, руки трусилися, на обличчі виступили крапельки поту. Закортіло запалити. Мацнув рукою по кишенях. Витягнув порожню пачку «Прими». Геть усі випалив — так хвилювався, коли з слідчим балакав! Дістав гаманця, перелічив гроші. «Та в мене, — подумки вигукнув, — на пачку «Прими» не вистачить! Треба було у Мар'яни взяти. Завжди як той злидень: то на обід позичаєш, то цигарки

стріляєш. Ніколи вона не дасть більше. Пиво — дорого, сигарети — дорого, а про сто грамів, щоб з хлопцями після роботи, навіть не заїкайся. А спробуй усю до копійки зарплату не дати. Крик, гвалт, істерика: я гола, боса, дитина в подертому до школи ходить, а ти по забігайлівках швендяєш!» Баба є баба, що з неї візьмеш? Хлопа не розуміє. Соромно інколи перед компанією, коли з роботи йдеш. Ніяк не може утямити, що чоловік без грошей — нуль, манекен, порожнє місце. Треба ж гальбу пива випити та пачку цигарок з фільтром хоч раз на місяць купити. А ще Галі шоколадку, шампанського взяти, щоб не так боялася, бо не дасть... Вся труситься, коли до себе веде, бо в тому малосімейному гуртожитку завше гармидер і народу цікавого багато. Панянку із себе корчить, лише шампанське вживає, боїться, труситься, але коли у ліжко вкладеться та прутня в лоні відчує, зовсім іншою стає. Ненаситна, хтива, треться, стогне, як змія вигинається, доки вдоволення не дістане... А потім може й сльозу пустити. Дивні вони істоти, ці жінки, важко їх збагнути... Зі Стефою Сокальською треба обов'язково перебалакати. Метке око має, все помічає. Вчора ввечері знову біля під'їзду вигикувала. Два кобелі й вона. Ходило ж колись зашмаркане та з дитячим візком бавилося. Чемно віталася: «Добрий день, пане Миколо!» А нині яка кобіта! Не віряться, що

лише у дев'ятий клас ходить. Очі чорні, личко рум'яне, спідничка вузька. І коли встигла підрости? П'ятнадцять літ, а вже рекетири на іномарках додому підвозять. Молода, а спритна. Оченятами як блисне, одразу мороз по шкірі та думки грішні у голову шугають... Гарна як квітка, як ружа. Засікла з Галею. «А я, пане Миколо, виділа, як ви коханку приводили, коли пані Мар'яни вдома не було». Треба буде з нею якось делікатно поговорити, бо не дай Боже, інформація до Мар'яни дійде! Це тоді, коли вона з тим довготелесим бевзнем у коридорі обіймалася. Настрашила Галю, бажання відбила. У той вечір так нічого й не вийшло, хоч і шампанське було, і цукерки»...

Нарешті під'їхала маршрутка, що курсувала до мотозаводу. Барбірош ледь запхався всередину.

— До драмтеатру! — оголосив водій. — Тільки до центру! Авто несправне. Чекайте наступної машини.

Микола чекати не захотів і вирішив доїхати до центру, а там пересісти на іншу.

Маршрутка тягнулася довго, часто зупинялася, щось клацало в коробці передач, мабуть, і справді авто було несправне. Пасажири жваво обговорювали подію.

— А чули, людоньки, що трапилося? Депутата Богдана Штима сеї ночі зарізали! Геть-чисто

скололи і ограбили. Все забрали: годинника, гроші, пальто зняли, і мешти, і костюм новий, американський.

— Страшно увечері на вулицю вийти! Грабують, убивають!

— Мафія прибрала, ці коти ненажерливі, що народ до нитки обдерли! Забагато горнув до себе і з ними не ділився!

— То москалів робота! Хочуть усе до рук загребти! Економічний зашморг накинути, а Штим поперек дороги став.

— Тиждень тому ще по телевізору виступав, критикував владу, його й забили, бо про дачі й вілли для начальства згадав.

— Що ви, пані, таке мовите?! Він сказав жартома: якщо до влади прийдуть комуністи, то дачі й вілли повідбирають, але дешевої ковбаси все одно вже не буде.

— Яка там ковбаса, коли пенсія така мізерна! Я хлібину куплю і по скибочці ділю: сніданок, обід, вечеря...

Маршрутка зупинилася. Барбірош вийшов. Знову потягнувся до кишені за цигаркою, дістав порожню пачку «Прими», зім'яв і кинув до урни. Кортіло палити. Озирнувся довкола, прицілюючись, у кого б стрільнути цигарку, і раптом згадав про долари. «Чи не поміняти одну купюру та й купити пачку імпортих? В обмінному пункті або у

котрогось із хлопців, що біля входу продтоварного ринку стовбичать? — подумав він. — Заодно перевірю, справжні бакси чи фальшиві. Врешті-решт, не обов'язково всі долари віддавати. Міліція не збідніє, якщо замість десяти тисяч — дев'ять поверну. Нехай подякують, що й ті віддаю. Можу і взагалі не дати. Не бачив, скажу, ніяких доларів! Доведіть, що знайшов? Свідків маєте? Хтось бачив, коли зі скриньки конверта діставав?.. Отож-бо й воно! А долари заробив, на гендель до Польщі їздив. Завелика сума? А я кілька разів їздив! Поляк прорахувався, замість тисячі — десять помилково впхав. За чотири обручки та перстень із діамантом. Звідки взяв? А я ще тоді купував, коли обручки по сімдесят рублів були, а перстень по вісімсот, здається. Всього й не пам'ятаю. Стільки подій за цей час сталося. Де заробив гроші? У Сибіру, їздив з бригадою свинарник будувати. Чому дружина про це нічого не знає? А вона багато чого не знає, і про Галю теж. Прошу, пана, ви Галю до протоколу не вносьте. Сім'я для мене, як і для кожного українця, — святий обов'язок. Син у нас маленький, у другому класі вчиться. Не круглий відмінник, але трійок не має. Для нього тягнувся, тому й мовчав, що долари маю. В інститут чи коледж якийсь треба буде запхати. Ви ж самі знаєте, як тепер до вузів приймають. Так, мудрий змалечку, тямковитий, передбачливий. Не можуть

же всі українці бути телепнями. Ні, активної участі в національному відродженні не брав, але на мітинги ходив і Штима бачив. Не раз бачив і чув, як виступав. Відважний чоловік, перше враження було, що нічого не боїться — так ліз на рожен проти влади тодішньої! Переживав за нього дуже, в перших лавах стояв, коли омонівці з кийками до трибуни підступали. І тепер шкода, хоч люди всякого на нього понаговорювали. Такий-сякий він, і до жінок ласий, і хабарі бере, і донька в Англії вчиться, і рахунок валютний у Швейцарії має. У нас поговорити люблять, а ще більше — прибрехати. Скажіть мені, шановні, хто тепер із начальників хабарі не бере, або котрий директор заводу не має рахунку за кордоном? Про коханок вже й мовчу. У справжнього чоловіка мусить бути коханка. Хоча б для самоствердження. Бо без грошей і коханки ти — нуль, манекен, порожнє місце. Історію потрібно читати. Хто з наших славних гетьманів чи керівників держави та й не мав коханки? Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Симон Петлюра, Володимир Винниченко, Леонід Кравчук... Леонід Кучма, не знаю, правда, чи мав, але подекують, що одна депутатка дуже Рудому Паньку симпатизувала. Народ, знаєте, любить язиком почесати. Про теперішнього президента мовчу, ще не час. Нехай у відставку піде, бо можуть до відповідальності притягнути. Бовкнеш, не

подумавши, а тебе до суду за образу честі й гідності. Один з одним судяться, аж гай шумить! На те ми й українці. Такої веселої і цікавої нації у світі ще треба пошукати. Ви, пане Барбірош, нам баки не забивайте! Зізнавайтесь, звідки у вас десять тисяч доларів узялося? Я й кажу: поляк помилився, не вірите? Запитайте у нього! Такий чорненький, кучерявий, а ніс з горбочком. Вибачте, але ні прізвища, ні імені його не запам'ятав. У Кракові на базарі діло було, і вже коли стемніло. Поспішав той пан дуже. На літак у Тель-Авів. Немає такого рейсу з Кракова? Ну, може, в Париж, Лондон, Варшаву, не знаю точно куди подався. Кажете, що ті чорненькі, кучеряві, в котрих ніс з горбочком, такими неуважними бути не можуть, а я забрехався? Тоді так, відверто, як на сповіді скажу. Вуйко з Америки приїхав і тихцем десять тисяч доларів у кишеню запхав, щоб відкрив свій бізнес. Віддаси, сказав, коли розбагатієш, коли твердо на ноги станеш... Ні, не повірять. Щоб іще придумати?»...

Барбірош стояв, а маршрутки не було й не було. Врешті йому набридло тулитися до розцяцькованого комерційного кіоску і він вирішив навідатися до «кантора», поцікавитись, який курс долара щодо гривні. Але перед обмінним пунктом Миколу перехопив хлопчина років сімнадцяти в облізливих джинсах і блакитній шапочці з

бомбончиком.

— Єврики, долари? Продаєте, купуєте?

— Продаю, — стишено відказав Барбірош, —
долар по чому?

Хлопець назвав ціну. Микола скривився, хоча ціна його влаштуувала, принаймні була трохи вища, ніж в обмінному пункті. Не буде ж він радіти, треба й поторгуватися. Нехай бачить, що не вперше валюту продає.

— У вас скільки? Якщо більше п'ятдесяти, можу трохи й накинути.

Микола запахав руку до кишені, намацав конверта й витягнув стодоларову банкноту. Скрутив у рурку. Очі в хлопця загорілися. Він назвав іншу, вищу ціну. Барбірош зробив вигляд, що думає. Нарешті махнув рукою — згоден.

Не поспішаючи, старанно перелічив отримані гроші, мовчки сховав до кишені.

— Може, ще маєте? — з надією запитав хлопець.

— Останні віддав, — діловито мовив. — Пізніше, можливо, навідаюсь. Ти тут будеш?

— Так, приходьте. Більше, ніж я, вам ніхто не дасть.

А тепер, подумав Микола, треба спокійно походити базаром, перевірити, чи немає «хвоста», а потім у якусь кав'ярню вскочити та коньяку грамів двісті вмастити, щоб нерве напруження зняти.

Він так і зробив.

У кафе вибір напоїв був широкий, але й ціни кусалися. Зрештою Барбірош замовив каву, два тістечка і сто п'ятдесят грамів української горілки з перцем. Настрій поліпшився. На душі стало легше. Дійсність уже не видавалася такою похмурою і непривітною. Купив пачку «Мальборо». Запалив. Вирішив на роботу не йти зовсім, а обміркувати як слід ситуацію. Добре було б узяти пляшку шампанського і коробку цукерок та гайнути до Галі в гуртожиток. Але він не знав, у яку зміну Галя сьогодні працює. Та й підозру в неї може викликати, коли з'явиться вдень і з шампанським. Краще не ризикувати. Що робити з валютою? Може, в банк здати, нехай полежить до кращих часів, іще й проценти набіжать? Проте, паспорта з собою не взяв. Без документа не приймуть, це не Швейцарія чи Ліхтенштейн, ще й запитати можуть, звідки така сума «зелених»? Сховати? Але де? Дома, в хаті — ризиковано. Мар'яна може на них надибати. Вона нюх має на гроші, знайде, де б не сховав. Дивно, що дотепер тих п'ятдесят доларів, запханих за шафу, не виявила. Розказати все їй? Та вона такий галас учинить і відбере все до копійки! Ніякої користі для себе особисто мати не буду. Як був злидарем, так ним і залишуся. Скільки б грошей не приніс, який би скарб не знайшов — до рук прибере і по копійці тицятиме: на сигарети, на обід.

Навіщо, скаже, тобі більше? Невже не зрозуміло, що чоловік без грошей — нуль, манекен, порожнє місце?..

Раптом сипонуло снігом, зв'язвся вітер і запахло зимою. Микола підняв комір куртки і пожалкував, що не прихопив з дому рукавиць — руки замерзли. Весна спізнювалася. І хоча був уже початок квітня, природа не поспішала пробуджуватися і прощатися із зимою. Однак лапасті сніжинки швидко танули, утворюючи на асфальті брудні калюжі. І якби не холодний проникливий вітер, що зненацька налетів на місто, жбурляючи в лице крижану січку, можна було б якось терпіти. Барбірош глянув ліворуч, праворуч із наміром швиденько перейти вулицю і сховатися від негоди під дашком біля входу в колишній центральний універмаг, а тепер просто супермаркет, подумки прикидаючи, чи встигне перебігти, поки довга колона автомашин стоїть у два ряди, чекаючи зеленого світла світлофору. Побачив жовтого пузатого «Ікаруса», котрий ось-ось рушить від зупинки, збагнув, що перебігти встигне, якщо негайно кинеться вперед. Не зволікаючи швиденько подолав половину шляху, почув сигнал водія автобуса, мовляв, якого дідька лізеш під колеса, і раптом, наче хтось схопив Миколу за плечі, грізно крикнувши: «Стій!». Барбірош зупинився здивовано, ще не розуміючи,

що сталося, проте шкірою відчуваючи небезпеку, напружився і відхилив назад голову. Повз нього на великій швидкості пронеслася іномарка — білий «опель». Холодком смерті війнуло в обличчя. Крок уперед — і був би капець! Авто збиває, відкидає під колеса автобуса. Микола стояв оціпеніло, не рухаючись. Думка, що був на волосині від смерті, поволі гризла мозок. Ноги не тримали, закортіло сісти на бруківку. Він якось подолав кілька метрів до тротуару. Сперся розгублено рукою об бетонну опору вуличного освітлення. Замах чи випадковість? Господь уберіг від вірної смерті... Ще трохи, ще півкроку... І наче лице того хлопчини, що купував долари, промайнуло перед очима. Невже він був на задньому сидінні іномарки? Ні, мабуть, здалося. Якийсь чоловік із течкою під пахвою торгав за плечі, щось казав, розпачливо хитаючи головою. Барбірош не чув. А сніг сипав і сипав. Густий, лапастий.

Микола поволі приходив до тями. Одірвав руки від бетонної опори і, похитуючись, рушив у напрямку драматичного театру. Потягнувся до внутрішньої кишені. Ні, конверт на місці. Лице хлопця, котрому збув стодоларову купюру, стояло перед очима. Невже й справді він сидів у авті? Малоймовірно, щоб хлопець так швидко організував замах. Нещасний випадок, у метушні хтось, шукаючи документи потерпілого, забирає

конверт із грішми... Але чи не простіше перестріти й пограбувати? Мабуть, усе ж таки обличчя хлопця привиділося, а кілька хвилин тому він мало не став жертвою дорожньої пригоди. Врешті-решт версію легко перевірити, варто лишень піти на базар і знайти міняйла.

На базарі хлопчину Барбірош не виявив і цей факт його не на жарт стривожив. Крім того здавалося, що за ним хтось ходить. Микола вирішив бути обережнішим і рушив до вокзалу. Відчуття, що хтось іде назирці, з кожним кроком поглиблювалося. Барбірош пришвидшив крок, кинувся бігти і, коли досяг центрального входу, озирнувся. Проте переслідувача виявити не зміг. У грудях шалено калатало серце, піт градом котився з лица. Закортіло негайно кинутися до лінійного відділу міліції і все розповісти. Про конверта з доларами, білий «опель», хлопчину-міняйла. Одначе, вирішив не поспішати. Підійшов до розкладу руху потягів і, щоб заспокоїтися, почав його уважно вивчати. Раптом відчув на своєму плечі чинось важку руку. Микола оніміло заляк на місці.

4

— Що нового в редакції? — запитав Ткач.

— Маленький переполох, — відказала Надя,

накладаючи Юркові в тарілку гречаної каші. — Усі в шоці. Жіноцтво в траурі. Редактор зачинився в кабінеті з Мирославом Ярмолюком — некролог пишуть. Завтра з'явиться на першій шпальті.

— Мирослав тепер у вас працює?

— Так, місяць уже. Відповідальним секретарем. Повернувся на своє місце. Як-не-як, а журналіст за фахом, ще й вірші пише. Два роки був без роботи. Гадав, виживе творчою працею. Книжки видаватиме, гроші потечуть рікою... Від виснаження мало не врізав дуба. Ледве відходили. Ти хоч його останню збірку прочитав?

— Ту, що він мені подарував? Прочитав, добре пише. Мені його поезія подобається. Здається, всі ваші активісти тепер мають гарні посади і портфелі, як же так сталося, що Мирослава обійшли, адже він разом зі Штимом починав?

— Ні, пізніше примкнув, Штим був першим. Ярмолюк — людина гонорова, на поклін до батьків міста не пішов, приручити його важко, тому й залишився без корита. Зате — вільний художник, митець, ніщо не зв'язує руки. Хто б що не казав, а писати Мирослав уміє.

Юрко схвально кивнув головою. Так, справді, писати він уміє... Згадав про агітаційний листок — звернення до виборців, рік тому, коли Штим балотувався на мера міста. «Сім запитань до pana Штима». Кінцівку дотепер пам'ятає. «Це —

лицемір і кар'єрист, який цинічно топтатиме все найсвятіше задля власного благополуччя. Це — безбожник і хабарник, який свідомо обрав професію вбивці-гінеколога. Не даймо обдурити себе! Пам'ятаймо: від нашої свідомості залежить доля Нації і України!» Агітка свою справу зробила — за три дні до виборів Штим зняв свою кандидатуру.

Невдовзі Наливайко викликав слідчого до свого кабінету.

— Юрію Івановичу, не в службу, а в дружбу, — сказав він, — чи не змогли б ви встановити автора цього брехливого опусу?..

Юрко уважно вивчив текст, проглянув публіцистичні виступи місцевих прозаїків та поетів, лідерів та активістів політичних партій, громадських організацій і дійшов висновку: автором міг бути Мирослав Ярмолюк. Принаймні лексика, характерні особливості письма були схожі на його стиль. Ділитися з Наливайком результатом дослідження Юрій не поспішав. Мирослав як творча особистість йому подобався. Підставляти поета і вічного опозиціонера не хотілося, та й Степан Степанович з часом перестав нагадувати, чи, може, й сам довідався, хто автор агітки...

— Ти, Юрку, їж, їж! Мабуть, сьогодні й поснідати не встиг? — мовила Надя.

— Вгадала. З ліжка вранці підняли, штани

натягнув, водою лице скропив і — бігом до машини.

— Бери огірочки мариновані. Для тебе останній слоїк відкрила. Ось цього, пузатенького, ріж надвоє і наминай. Вибач, що крім каші, смаженої цибулі та огірків нічим сьогодні пригостити коханого чоловіка чи коханця, як моя сусідка каже. Де ж твій, Надю, коханець пропав? Такий гарний хлопець, чемний, завжди вітається. Ти ж його, Надю, далеко від себе не відпускай, бо кращого не знайдеш.

— Бачиш, навіть сусідка так каже, — звів на неї очі Юрко. — А ти думаєш, вагаєшся...

— Я не вагаюся... Невже тобі не подобаються наші стосунки? Ярма на шию захотів?! Не одна я, а з сином. Та й дай мені оговтатись, прийти до тям після першого «щасливого» шлюбу.

Вона зробила наголос на слові «щасливого» і спохмурніла. Два роки тому Надя розлучилася. Не зійшлися характерами. Про колишнього чоловіка воліла мовчати, а Юрко не дуже й розпитував. Знав тільки, що ініціатором розлучення була вона. Власне, в приміщенні міського суду він її побачив вдруге...

— Сьогодні ти мене пригощаєш, — весело сказав Юрко, — а завтра я тебе запрошую в гості. Прийдеш?

— Завтра? Я подумаю... Якщо мама забере

Василька до себе, тоді...

— До речі, звідки у твоєї сусідки така точна і вивірена інформація? — запитав Ткач.

— Про що?

— Про коханця.

— Стіни тонкі, ліжко скрипить, а ти бугай здоровий, — відказала Надя, всміхнулася, ще й помахала перед носом Юрка вказівним пальцем. Настрій у неї поліпшився, він це відчув.

— Ображаєш, любя, ображаєш... Який з мене бугай? Інвалід після одного прикрого інциденту. Півроку в шпиталі відлежав. Чотири кульових поранення, три переломи, одна нога коротша на два з половиною сантиметри. А ти кажеш — бугай. Та я тебе і обійняти як слід не можу, бачила б мене, який я був у війську!

— Ну, ну, не прибіднюйся. Тебе я добре знаю, нічого тобі не бракує.

— Мене студентам медінституту показували, — вів далі Юрко, — і казали: «Цього співробітника спецпідрозділу МВС вернули з того світу». Вижив, бо про тебе думав. Ти мені з першого погляду сподобалася, коли на майдані Незалежності вперше тебе побачив.

— Романтична історія, нічого не скажеш, — посміхнулася Надя, — ми тоді їздили пікетувати Верховну Раду, а потім був мітинг... Падав сніг, я змерзла, і ти хотів мені погріти руки...

— А ти навіть розмовляти зі мною не хотіла. Сприйняла, як ворога, як ідейного супротивника.

— Міліції сила-силенна. В шоломах, з кийками. Мовчазні, похмурі, пики квадратні, а ти був у цивільному, тільки з рацією, і розмовляв українською мовою. Мені редактор завдання дав — написати про мітинг. Боязко було, нас твої хлопці в кільце взяли.

— Ніхто вас у кільце не брав, — заперечив Юрко. — Навпаки — оберігали, пильнували, щоб провокації якоїсь не сталося. Ми мітингами не займалися. Людей не вистачало, тому наш підрозділ кинули. Ніхто не сподівався, що приїде аж сімнадцять автобусів з однією симпатичною журналісткою, в якій змерзли руки і яка ніяк не хотіла назвати свого імені. Добре, що в жінок випитав, з якого міста прибула делегація, а то довелось б тебе шукати по всій Україні.

— Бреши, Юрку, бреши. Цікаво тебе слухати. Такого не буває. Можна подумати, що й справді так закохався. Аж сюди приїхав заради мене.

— Авжеж, Надю, сама подумай, який дурень поміняє столицю на маленьке провінційне місто, навіть, якщо в ньому є свій драматичний театр? Щоб зважитися на такий крок, потрібно мати вагому причину. Це, Надю, доля. Я тебе знайшов, ми разом — це головне.

— Щось ти, Юрку, сьогодні балакучий дуже.

Раніше з тебе слова було не витягнеш, а тепер... До нас на роботу в прокуратуру так просто не беруть, тим паче, чужих.

— Звичайно, Степан Степанович спочатку впирався, як віл, але якщо зверху натиснути... Ротацією кадрів називається, щоб люди рухалися, не закидали на одному місці.

Юрко пригадав свій стан після лікування в госпіталі, як важко йому було змиритися, що інвалід, до служби в органах не придатний, адже вердикт лікарів був суворий, однозначний. Згадав, як стояв перед начальником управління на милицях, розгублений і зніяковілий, а той проглядав штатний розклад, тер чоло, думаючи, де б прилаштувати свого підлеглого з вищою юридичною освітою. Юрко назвав місто. Генерал поморщився, а потім зрадів. Швидко зняв слухавку і зателефонував до Генеральної прокуратури. Але навіщо Наді про це знати?

— В Києві в тебе хто? — запитала вона.

— Тато, мама, молодший брат. Сім'я у нас дружна. Брат, до речі, виграв у лотерею грин-карту, їде до Америки, вже йому візу відкрили. Батьки, правда, не дуже у захваті, шкода сина відпускати за океан, але я брата підтримав — нехай їде, світу трохи побачить. Батьки у мене класні! Тебе приймуть, будь певна! Тим паче, така гарна господиня. Кароока, чорноброва, метка, за словом у

кишеню не полізе. Справжня українська жінка!

— Фу, як банально, газетний штамп.

— Тоді — сучасна жінка, яка палить нишком цигарки, ходить без ліфчика, мріє, щоб син навчався на факультеті міжнародних відносин, а майбутній чоловік заробляв багато грошей.

— Це вже ближче до істини. Що ще?

— Ще... Яка любить критикувати владу, пише гострі статті про сьогоднішній день, які нещадно ріже редактор, і мріє вивести на чисту воду місцеву мафію.

— Хочеш сказати, що в нас немає мафії? Заперечуватимеш, що ми живемо в бюрократично-кримінальній країні, де корумпованість чиновників досягла небачених раніше масштабів, а народ доведений до злиднів?

— Що ти, Надю, хіба можна тобі заперечувати, — відказав Юрко, встромляючи виделку в розрізаний навпіл огірок. — Мафія існує в усіх країнах і ще нікому не вдалося її знищити. Я маю на увазі — знищити повністю. Це — тіньова, нелегальна, тобто кримінальна економіка, якщо бути точнішим. Це — гроші, а їх наші громадяни люблять. Найстрашніше те, що тіньова економіка розбещує суспільство, деформує свідомість і культивує правовий нігілізм. Тобто, прищеплює людині психологію не цивілізованого, а кримінального світу. Небезпека в тому, що усе це

йде зверху, від владних структур, від тієї меншості, що впливає на добробут і злидні більшості. Всі громадянські цінності, вчить історія людства, завжди були створені організованою і непохитною меншістю, що вміє панувати над своїми і чужими пристрастями, писав В'ячеслав Липинський. Якщо меншість замість того, щоб будувати багату й вільну державу, буде набивати свої кишені, то в більшості врешті-решт терпець урветься.

— У мене таке враження, що він ніколи не урветься, — зітхнула Надя. — З оптимістки я перетворююся на безнадійну песимістку. Хто би міг подумати, що ми падатимо, падатимо і кінця-краю не видно... Ти їж, Юрку, їж, а то охолоне. Не дивись на мене, я вже пообідала.

— Цікаво, де?

— В редакції. Ми навіть каву пили. Роботи багато. Редактор з Мирославом зачинилися, працюють... Тобі кави зварити чи чай питимеш?

— Чай, — сказав Ткач і подумав, що з Мирославом Ярмолюком потрібно буде зустрітися, може, щось цікаве про Штима розкаже. Зараз головне — ретельно збирати і аналізувати інформацію. — Надю, а ти Штима добре знала?

— Хто його не знав? Він жінкам подобався. Гарний, видний мужчина, ще й багатий. Чудовий оратор. Герой національного відродження. Ти б його, Юрку, послухав років десять тому. Як він

виступав на мітингах! Краще від нашого Ярмолюка. Мирослав теж уміє сказати, аби лишень була аудиторія і дали в руки мікрофон, він і півдня говоритиме. Але Штим завжди був першим, завжди лідером і до його рівня Мирослав ніколи не дотягував, хіба що напише і прочитає, і то його заносило вбік, а Штим знав, коли, що, де, як треба сказати. І не тільки сказати, а й діяти. Рішуче, напористо, послідовно і безстрашно. Він нікого не боявся, добре відчував кон'юнктуру і раніше всіх уловлював настрої людей. Тому і став популярним, народ йому вірив, йшов за ним, навіть тоді, коли Штим несподівано став багатим бізнесменом, авторитет його не похитнувся. Дав людям роботу, впорядкував місто, заасфальтував вулиці, побудував новий готель...

— Жінкам подобався, а тобі? — запитав Юрко.

— Мені?.. — Надя примовкла, почервоніла, потім сказала: — Якщо відверто, то не дуже. Хоч і не личить про небіжчика негарно говорити, але такий тип чоловіків мені не подобається. Аж занадто правильний, нудний, позбавлений фантазії. Та й очі в нього масні, як у kota. Як гляне — наче гола перед ним стоїш. Одна моя знайома казала, що і в ліжку він не такий спритний, як у політиці й бізнесі. Ще й грубий, коли щось не так, як він захоче. Жінки липнуть, бо багатий.

— Багатий, кажеш. А звідки у нього гроші? Я маю на увазі початковий капітал, адже починав з голого місця, майже з нуля?

— Він же лікар-гінеколог. До нього завжди черга була, сам знаєш для чого. Тато — голова селянської спілки, стрийко — в облздороввідділі високу посаду обіймав, та й дружина — Марія Василівна — не з бідних. Родину має за кордоном. Пологовим будинком завідував років з десять. А в нас усі щось дають, несуть, презенти він любив — це факт. Пам'ятаю, коли я лежала, прибіг захеканий, здається, з якогось мітингу. Одразу до мене, такий уважний, турботливий, хабара хотів, але спізнився, бідолаха, — у мене пологи скінчилися. Зі мною в палаті дівча лежало, Оксанкою її звали, сімнадцятилітня, дитину, правда, нагуляла, майбутній батько жодного разу не показався, та й ніхто до неї не приходив. Уявляєш, ніхто не приходить, а тут таке нещастя — мертву дитину народила. Як вона, бідненька, плакала, кричала! Боже ж ти мій! Всі до неї позбігалися і Штим теж. Утішають, клопочуться, за руки тримають, щоб не дай, Боже, чого не сталося — вікно відчинене, а ми на четвертому поверсі лежали. Дівчина в істериці, кричить, волосся на собі рве, а Штим стоїть, як стовп, і ні пари з вуст. А вона до нього на «ти», та так його з болотом змішала, що аж мені незручно стало. Певне, і з неї

хотів хабара здерти, а може, й наперед йому конверта у кишеню запхала, сподіваючись, що пологи в неї приймуть по першому розряду. Занадто спокійною була, впевненою. Я, до речі, кілька днів тому Оксанку на вокзалі зустріла. Такою гарною стала, а як одягається! Вийшла заміж, живе в Росії, десь на Крайній Півночі. Приїхала у відпустку, батьків провідати. Я їй свою візитку дала. Може, заїде колись, поговоримо. Ти пий чай, бери більше цукру, хочеш, я тобі пляцка вріжу? Смачний, мама спекла.

— Дякую, Надю, не треба. Засидівся я в тебе, вже майже перша, — сказав Юрко і подумав, що треба когось послати в пологовий будинок. А ще — добре офіс Штима перевірити, мабуть, звідти ниточка потягнеться.

— В тебе ненормований робочий день, а редактор дав мені завдання, посидь трохи, поговоримо. Казав, щоб я дещо в тебе вивідала, так би мовити, одержала інформацію з перших рук. Мотиви, версії, хоч що-небудь, Юрку?

— Вибач, Надю, таємниця слідства, не маю права розголошувати. Степан Степанович у нас контактує з пресою. Може, дасть тобі інтерв'ю. Хочеш, я домовлюся?

— Юрчику, час біжить. Вже приїхали двійко поважних панів з обласних газет. І то які? Заступник головного редактора і завідділом!

Почали збирати матеріал. А завтра вранці має прийти Саковський. Чув про такого? Відомий репортер з Києва! А рідна місцева газета плентатиметься, як завжди, у хвості. Ти зовсім не патріот свого міста.

— А що ти хочеш знати?

— Ну, як його зарізали... Хто міг таке вчинити і чи вийшли на слід убивці? Ти ж веселий, виходить, справи не такі й кепські.

Юрко важко зітхнув.

— Нічого б не сталося, якби ти мені трохи розказав, — додала Надя.

— Про що, як його вбивали? Тобі справді це цікаво?

— Я — журналістка. Така в мене робота. А мій, так званий наречений — слідчий прокуратури. То чому я повинна за інформацією бігати до Степана Степановича?

— Аргументи в тебе, Надю, залізні. Приперла полюбовника до стіни. В нас поки що нічого конкретного немає. Працюємо.

— Слідство зайшло в глухий кут?

— Не зовсім... Перевіряємо кілька версій. За день-два такі справи не розслідуються. Шосту заповідь «Декалогу» члена ОУН знаєш?

— Ні, — відказала Надя, — знаю першу: «Збудуємо Українську Державу або загинемо у боротьбі за неї».

— Шоста каже: «Про справу не говори з ким можна, лише з ким треба». Моя тобі, Надю, порада. Краще в справу Штима не вникати. Нехай ті пани, що приїхали, пишуть. Подивимося, який матеріал зберуть, що надрукують у газетах.

— А ви будете сидіти склавши руки і чекати. Потім закриєте справу як безнадійну.

— Ти перебільшуєш, Надю, можливості своїх колег. Відверто кажучи, від них слідству користі мало. Завжди б'ють не в той бік. Щодо правоохоронних органів...

— Місто і так усе знає. Гроші — ось основна причина. Штима прибрала мафія. Закінчується перерозподіл кримінальної власності. Так що і без ваших пікентронів відомо.

— Пінкертонів, — виправив Юрко. — Пошукове агентство Аллана Пінкертона, в якому, крім Піка, працювало всього дев'ять службовців, а знешкодили вони добрий десяток банд гангстерів. Легендарні особистості, справжні професіонали, непідкупні, безстрашні, з умінням перевтілюватися, досконало володіли зброєю, а ти, Надю, зі смішком про них... До речі, їхньою емблемою було широко розтулене око з написом: «Ми ніколи не спимо». Ми теж не спимо.

— Авжеж, не спите... Щось не видно результатів. Дрібну рибку ловите, акули для вас недосяжні. От скажи, кого Наливайко притягнув до

відповідальності з «жирних котів», директорського лобі, а це колишні комуністи, лише перефарбовані, з крупних підприємців, фінансистів, бізнесменів? Жодного! А вілли за містом ростуть як гриби після дощу. Твій шеф теж вплив догори на тій самій хвилі національного відродження, що і Штим. Був сіреньким адвокатом, а став грізним прокурором. Грізним для загалу, своїм — для тих, хто платить і замовляє музику.

— Думку громадськості врахуємо, — весело сказав Юрко, — з віллами розберемося. Але прокуратура, Надю, працює за сигналами про порушення закону. Нема сигналу — нема й справи, точніше — перевірки. А закони тепер такі, що можна побудувати не лише вілли.

— Якби Наливайко захотів, але він куплений, — розпалювалася все дужче Надя. — Може, і тебе купили, а ти й не знаєш? Гадаєш, квартиру дали за гарні очі та успіхи на службі? Чи телефон встановили, думаєш, задурно?

— Як же слідчому без телефону? — заперечив Юрко. — Я ж повинен бути готовим негайно виїхати на місце події! І вдень, і вночі, незважаючи навіть на святковий день чи вихідний. А щодо квартири...

— Почекай трохи, — вела далі Надя, — тобі нагадають. Поки-що до тебе придивляються, обмацують, підходів шукають. Можливо, трохи й

боятися, бо з Києва направлений, чужий для них фрукт. Ще невідомо, який на смак і по чому? Невже твої пінкертони були зовсім непідкупні?

— Спочатку так, коли працювали вдесятьох. А потім, коли агентство виросло, прийшло багато нових людей, можна було декого й купити.

— Бачиш! — переможно вигукнула Надя. — Все і всіх можна купити! Питання лише в ціні!

— Мера міста, прокурора, начальника міліції, — підлив трохи олії у вогонь дискусії Ткач. — Я вже не кажу про слідчого прокуратури. Подарунки, презенти, опіка, турбота, телефон, квартира. І як я дотепер цього не втямив? Сором, ганьба!

— Ти, Юрку, не іронізуй, — насупивши брови, хитнула головою Надя. — Мене дивує інше. Чому тобі так легко з ними працюється? Адже не сліпий, усе бачиш. Може, й тобі дають тихцем, складаєш у панчоху, а я й не знаю?

— Навіщо в панчоху?! — примружив очі Юрко. — Валютний рахунок у швейцарському банку. Мільйон доларів разом зі Степаном Степановичем тримаємо. Один рахунок на двох. Поїдемо влітку проценти знімати.

Надя кліпнула довгими підфарбованими віями. Очі в неї загорілися, вуста від здивування розтулилися і вона на мить завмерла. Однак швидко продовжила гру.

— А мене візьмеш? — кокетливо мовила.

— Як скаже шеф, — серйозно відказав Юрко. — Ні, тебе брати не варто — закладеш обидвох. Ще й статтю в газеті опублікуєш під заголовком: «Хто замовляє музику?!». Як ти смачно мене нагодувала! Дякую. Щоб я без тебе робив?! Дай я разочок за це тебе поцілую.

Він притягнув Надю до себе.

— Без доларів навіть не підходь... Щоб мільйон мати і мовчати... — мляво опиралася вона, намагаючись звільнитися з обіймів. — Угомонися... Я спізнююся... Траур...

— Гаразд, — відступив Юрко, — підемо разом. Я проведу тебе до робочого місця.

5

— Ваші документи? — почув Микола голос за спиною. Барбірош здригнувся від несподіванки, напружився, рука, що міцно стискала ліве плече, ослабла і в нього була можливість повернутися на голос. Однак він забарився, викликавши в міліціонера, що стояв за ним, ще більшу підозру, і відчув, як рука охоронця ковзнула донизу й міцними лещатами стиснула лікоть.

«Не вистачає, щоб мене забрали в міліцію, — подумав Микола, — обшукали і знайшли долари. Чим я привернув його увагу? За кого він мене має? За злодія, наркомана, бомжа? Стільки по вокзалу

народу вештається, а чомусь лише мене зупинив. Певне, бачив, як біг, озираючись, тому й перевірку хоче влаштувати».

— Прошу показати паспорт або посвідку про особу, — рішуче повторив сержант міліції, не зводячи очей із затриманого.

Барбірош мацнув рукою по кишені й полегшено зітхнув. Перепустка на завод була на місці.

— Жінку зустрічаю... Має приїхати... — зазираючи в очі сержантові, промимрив Микола. — Ледь у майстра відпросився. Слюсарем я працюю на мотозаводі. Стебельський Іван Захарович директором у нас. Може, знаєте?

Міліціонер уважно вивчав документ, раз по раз зиркаючи на слюсаря мотозаводу, котрий розгублено стояв перед ним, увібравши голову в плечі, винувато кліпаючи повіками, наче й справді спійманий на гарячому злодій.

— Яким поїздом має приїхати дружина? — строго запитав міліціонер.

Барбірош підвів очі до розкладу руху потягів, почервонів. «Влип, подумав, ще й спиртним од мене несе, забере до відділу, там обшук влаштують і... Зрештою, яке його діло, чому я тут?»

— Повторюю, яким поїздом мала приїхати ваша дружина? — ще раз запитав страж порядку, котрий за два місяці роботи в лінійному відділі

транспортної міліції встиг напам'ять вивчити розклад руху потягів і тепер позирав на ошелешеного Миколу як удав на жабу.

— Слухай, — розізлився Барбірош, — ти українець чи хто?! Читати вмієш? Свій я, свій! Посвідку показав? Показав! Кажу тобі по-хлопськи, одну кобіту зустрічаю... Чого причепився? Ти злочинців лови, наркоманів та бандитів усяких, а чесних людей не чіпай. Хіба я схожий на злодія?.. Віддай перепустку — і будь здоров!

Грубий тон відповіді й звернення на «ти» ще більше підсилили підозру в сержанта Михайла Ковалю. Може, й відпустив би цього дивака в облізлій ондатровій шапці, слюсаря місцевого мотозаводу, але підвищена нервозність та злодійкуваті очі, що бігали туди-сюди, підказували не поспішати. Ще й згадав про інструктаж уранці, коли заступав на чергування, про посилення пильності на залізничній станції у зв'язку із вбивством депутата Штима.

Микола побачив — сержант вагається. Пронесло, зрадив він, з ними, жовторотими, тільки так і треба розмовляти, як у армії, коли йдеш на дембель, а перед тобою салага першого року служби. Він простягнув руку, аби забрати свою перепустку, навіть доторкнувся до неї пальцями, однак Михайло Коваль розцінив цей жест, як насильницьке вилучення документа в службової

особи, схопив затриманого за зап'ястя і далі діяв рішучіше.

— Пройдемо, громадянине, — офіційним тоном сказав він, — зараз з'ясуємо, хто ви насправді!

Начальник лінійного відділу Богдан Васильович Кунчак за п'ятнадцять років дослужився до капітана. Після вчорашнього дня народження дружини, де перебрав трохи, був злий, невиспаний, мучила спрага, боліла голова, і думки працювали в одному напрямку — кого б із підопічних послати з трилітровим слоїком до пивбару. Коли Михайло Коваль привів затриманого, та ще й з цигаркою в зубах, а Богдан Васильович кинув палити давно, лють закипіла в ньому з неймовірною силою.

— Тут тобі не курилка! — грізно grimнув він. — Дихати немає чим, негайно погаси цигарку!

Попільнички на столі не було, Микола злякано повів очима, шукаючи, куди б кинути недопалка, загасив його пальцями, витягнув з кишені пачку і хотів було захвати зім'яту цигарку до неї.

— «Мальборо» куриш, так-так, ясно... — постукуючи пальцями по поверхні стола, сказав капітан. — Ану, вивертай кишені!

Руки в Барбіроша затрусилися. Страх посунав у свідомість. Механічно мацнув по внутрішній

кишені. Все, амба, так по-дурному попастися! Знайдуть долари, точно знайдуть. І це ж треба таким телепнем бути?! Палити «Мальборо»... Шмалив би собі «Приму», ніхто б уваги не звернув.

— Всі кишені вивертай, — гарикнув начальник лінійного відділу, метке око, незважаючи на трохи затуманені мізки, таки зафіксувало несвідому реакцію затриманого. — Конверт... Зараз глянемо, що в ньому... Така сума у валюті! Ого, друже, тут криміналом пахне! Де взяв?

— Знайшов у поштової скриньці.

— Ага, у поштової скриньці, — вишкірив зуби капітан. — Вуйко з Америки прислав... А чому конверт без адреси?

— Я вам все поясню, все розкажу, — затинаючись, швидко заговорив Барбірош. — Вранці, коли йшов на-на роботу, скриньки всі від-відчинені, а моя — ні. Дивно, подумав, мають бути всі від-відчинені. Я до неї, а там конверт... Двері теж не під-піддаються. Та-там людина, мертва лежить. Свідок я, свідок... У справі де-депутата...

— Якого депутата?

— Того, що вбили, — видихнув з полегшенням Барбірош. — Штима.

— До карного розшуку треба телефонувати, — нагадав Михайло Коваль, такої суми в доларах він ще не бачив. Хто би міг

подумати? Ще трохи — і відпустив би слюсаря мотозаводу, якби не дивна поведінка... Може, й справді злочинця затримав, ватажка зграї або кілера? І хто? Він, Михайло Коваль, якого Богдан Васильович не хотів до себе брати.

— Не переживай, Михайле, все буде згідно із законом. Спочатку розберемося, а потім зателефонуємо до прокуратури, — відказав капітан, очі в нього загорілися і в голові одразу проясніло. Спочатку було подумав, що сержант Коваль когось із тих хлопців-валютників привів, котрі під обмінним пунктом стовбичать. Добре налякаєш — і в кишеню щось капне, свіжа копійка завжди згодиться. Але, коли вчув про свідка у справі про вбивство, насторожився. — Зараз ми перерахуємо, скільки у нього цих зелених папірців. Один, два... десять... дев'яносто сім.

— Дев'яносто дев'ять, — несміло поправив Барбірош, котрий теж ретельно рахував, стежачи за пальцями начальника відділу.

— Рахуй ти, Михайле, я, мабуть, збився, — невдоволено прогугнявив капітан.

— Дійсно, дев'яносто дев'ять, Богдане Васильовичу! Помножимо на сто, загалом — дев'ять тисяч дев'ятсот доларів.

— Сідайте, — офіційним тоном почав капітан і підсунув до себе чистий аркуш паперу. — Розповідайте все по порядку. Прізвище, ім'я, по

батькові, рік народження...

Коли затриманого привезли до міського відділу міліції, Юрко Ткач його вже чекав. Попередньо йому зателефонували з лінійного відділу транспортної міліції і він у загальних рисах уже знав ту історію, що трапилася на вокзалі.

Кіндія на місці не було. Наливайко ще не приїхав з моргу, куди повіз удову для опізнання трупа, попередивши слідчого, щоб той готував матеріали до наради. Писанини було багато, але Юрко вирішив насамперед допитати слюсаря.

Уважно вислухавши затриманого, уточнивши деталі, негайно відправив конверта з доларами до лабораторії на експертизу. Потрібно було точно встановити, чи банкноти не фальшиві, а також — чи Штим поклав конверта до поштової скриньки, чи хтось інший. Якщо він, міркував слідчий, то коли, чому, за яких обставин? Можливо, Штима хотіли пограбувати, і він, утікаючи, зайшов у найближчий під'їзд, вкинув конверта до поштової скриньки, сподіваючись пізніше прийти і забрати гроші. Однак убивця стріляв, потім обшукав жертву і, не знайшовши конверта, зі злості перерізав горло вбитого. Малоймовірно, щоб так чинив злодій.

Інший варіант.

Убивство наперед сплановане. Штимові призначають зустріч. У певному місці і в певний час. Можливо, шантажують, погрожують,

вимагають десять тисяч доларів. Підстави вагомі, тому депутат не звертається до правоохоронних органів. Штим на місце приходить заздалегідь. Ховає гроші до поштової скриньки. Чекає в під'їзді. Відбувається розмова з вимагачами. Щось не спрацьовує і його вбивають. Але де логіка? Навіщо йти на зустріч і сумніватися: віддати гроші чи ні? Навіщо ховати у поштову скриньку, і чи взагалі причетний депутат до блакитного конверта? Експертиза покаже, шкода, правда, що слюсар одразу не зізнався, інакше можна було б пошукові заходи спланувати. Можливо вбивця про гроші не знав зовсім. Якщо знав, то чому їх не забрав? Акцію, судячи з огляду місця події, ретельно підготовлено. Працював, чи працювали професіонали. Це — безсумнівно. Але долари... Вони плутають усі карти. Як вони опинилися у поштовій скриньці? Не підкинули ж злочинці гроші, аби збити слідство з пантелику? Версія цікава. Одначе, аж десять тисяч! Чому не одну, дві? А ще ці дивні пригоди... Мало слюсар не втрапив під білий «опель», хлопчина-мінняло на задньому сидінні авто, відчуття, що хтось іде за ним назирці...

— Якщо все те, що ви мені розповіли, правда, — сказав Юрко, — то додому вам іти зараз аж ніяк не варто. Для вашої ж безпеки. А раптом по дорозі ще щось трапиться? Переночуйте у нас,

дружину ми попередимо, щоб не хвилювалася. З роботою і вашим майстром, гадаю, проблем не буде.

— Але ж я все розказав. Усі гроші віддав до копійки, навіть здачу з доларів. А за цигарки, каву і горілку поверну, нехай лише зарплату візьму, — просив Микола. — Випадково, розумієте, мало під колеса не втрапив, випадково. Сніг пустився, нічого не видно, а я на червоне світло дорогу перебігав. Буває ж таке.

— Буває, якщо на червоне...

— Таке пережити... Ще б півкроку — і був би капець. Фатальний збіг обставин, розумієте?

— Цілком можливо, — співчуваючи, кивнув головою Ткач. — Але ж хлопчина-мінйяло? Ви його потім шукали і не знайшли? Може, вас хтось навмисне хоче підставити? Подумайте добре.

Барбірош мовчав. Втома тиснула на голову. Не хотілося ні думати, ні щось казати. Майже дві години розпинали на вокзалі, ще й тут мордують. Психіка не витримує. Швидше дістатися додому, впасти на ліжку і про все забути.

— Я ще закурю? — потягнувся до пачки Микола. Кілька штук там іще залишилося. Як він зненавидів «Мальборо», ці клятві цигарки! Якби не вони, не сидів би тепер перед слідчим.

— Паліть, — дозволив Юрко і поморщився. Дим підпирав стелю, висів коромислом. Дихати

було нічим, Ткач витрусив з попільнички недопалки в урну для паперів і ширше прочинив квартиру.

Що з ним робити? За годину нарада в Степана Степановича. Мала бути о шістнадцятій, та перенесли на вісімнадцяту. Оперативно-слідча група працює. Результати будуть, але які? Задзвонив телефон.

— Ти дуже зайнятий, Юрку? — впізнав голос криміналіста.

— Розмовляю зі свідком, а що?

— Може, зайдеш, разом глянемо? По телефону, знаєш...

— Пізніше, хочу перевірити одну версію, поки маю трохи часу. Ви кажіть, у мене такий телефон, що чую тільки я.

Ткач щільніше притиснув слухавку до вуха і зиркнув на свідка. Микола нашорошив вуха. Про що вони говорять? Яка версія? Певне, хочуть арештувати, а не знають як.

— Долари не підроблені, — мовив криміналіст. — З «пальчиками» вбитого справа складніша. Їх немає, і на поштової скриньці, до речі, теж.

— Не може бути! Хто ж тоді?..

— Не роби, Юрку, передчасних висновків. Ще є конверт і одяг Штима, точніше його кишені, може, щось знайду, треба провести аналіз.

З'ясувати, чи був конверт у кишені вбитого.

— Зрозумів, що у вас ще є?

— Оглянув кулі. Калібр 7,65. Стріляли з чеського «Скорпіона». Гаразд, не буду тебе затримувати, зустрінемося о вісімнадцятій.

Невже Штим до доларів відношення не мав? Хто ж тоді їх укинув до поштової скриньки? «Скорпіон» — зброя серйозна. Пістолет-кулемет можна використовувати із глушником. У місті ще з такої автоматичної зброї ніхто не стріляв...

— Поїхали, — схопився на ноги Юрко.

— Куди? — запитав Барбірош.

— На базар. Трохи, правда, запізно, але спробуємо дещо уточнити. Мені потрібен той хлопчина, що купував долари. І білий «опель», якщо він існує.

6

Нарада почалася рівно о вісімнадцятій. Степан Степанович Наливайко був пригнічений. З області прибув підполковник Чиж, спец по вбивствах на замовлення. Досвідчений міліцейський вовк, у якого ще не стерлися зуби. А це означало, що згори дали вказівку — копати глибше. Якби Штим не був депутатом і наймогутнішим бізнесменом міста, цього б, можливо, і не сталося. Хоча, хто знає, що у досвідченого фахівця з убивств на замовлення на

гадці? Він по всякому може закрутити. Не встигнеш озирнутися, як покаже на тебе пальцем. Підстав, ясна річ, для хвилювання немає жодних, совість у нього чиста, але...

До колег із сусіднього відомства особливих симпатій Степан Степанович не мав ще відтоді, як організували спецпідрозділи по боротьбі з організованою злочинністю. Пихи багато, а ефективність вкрай низька. Краще б прокуратуру на місцях посилили. Штати маленькі, а роботи багато. Загальний нагляд над усіма, подумав Наливайко, це — утопія. Неосяжність, яку досягнути неможливо. А ще численні перевірки, засідання, підготовка подань, приписів, протестів, доповідних записок, довідок... Важко тепер працювати, ой, як важко! Ще й Штим йому таку свиню підсунув!.. Дякувати Богу, за дванадцять років дечого й навчився. Пережив шістьох генеральних і вісьмох обласних прокурорів. А було ж так, що крісло під ним хиталося. І не лише хиталося, а гопки танцювало, ледь зумів до стану спокою його привести. Чи обмине біда цього разу?.. А ще така правова вакханалія в країні! Золотий час для всяких пройдисвітів. Піратський дух збагачення завис над містом, мов мара. Всі прагнуть побільше «урвати». Живуть за законами джунглів. Не треба було так різко міняти суспільну формацію. Суспільство не готове до цивілізованого бізнесу. Поки природний

егоїзм людини штовхатиме її до збагачення, будуть і злочини. Але кому заважав Штим? Здається, всі жили в мирі та злагоді. Темних хмар на горизонті не передбачалося. Бачив Штима кілька днів тому. Веселого, бадьорого. Сипав дотепами, жартував. І Марійка казала, що справи в нього йшли добре й підозрілого в поведінці чоловіка не помітила. Кому Штим перейшов дорогу? І чому саме тепер, коли помінялося обласне начальство?..

Прокрутили відеокасету, зняту оператором на місці події. Послухали слідчого та судмедексперта. Начальник карного розшуку доповів, що по «гарячих слідах» результати поки що невтішні. Затим Юрко Ткач поділився інформацією про десять тисяч доларів.

— Отож, Юрію Івановичу, — сказав Наливайко, — валютника ви не знайшли і білого «опеля», ясна річ, також.

— Я розмовляв зі скупниками валюти, що стовбичать на базарі. Бачили його десь близько десятої ранку, стояв біля входу. Синя куртка, джинси, на голові блакитна шапочка з жовтим бомбончиком, але долари не скуповував. Цікаво те, що він не місцевий, раніше його ніхто не бачив.

— Виходить, — через силу посміхнувся прокурор, — гастролер.

— Можливо, — згодився Юрко, — часу було мало, завтра ще раз перевіримо, але цілком

ймовірно, що на слюсаря готувався замах, імітований під дорожню пригоду.

— У центрі міста? Поряд з міським відділом міліції? Це вже з галузі фантастики, Юрію Івановичу. Чи не простіше нашого свідка ліквідувати десь в іншому місці?

— Усяке трапляється, — підтримав слідчого підполковник Чиж. — Можливо й справді хлопчина — гастролер-зłodій, відчув, що клієнт має не одну стодоларову купюру. Порадився зі спільником. Вирішили наїхати чи зачепити трохи, це вже від майстерності водія залежить. Не вийшло, йшли назирці до вокзалу, чекали сприятливого моменту. Пощастило нашому слюсареві, пильність виявила транспортна міліція, врятувала бідолаху! Сподіваюся, ви його не відправили додому?

— Ні, домовилися, що переночує у витверезнику.

— Гаразд, завтра на свіжу голову з ним як слід поговоримо, а сьогодні потрібно з'ясувати, що у вас тут сталося.

— А може, — висловив припущення капітан Журба, — хлопчина-мінйяло та білий «опель» — приманка, аби пустити слідство по хибному шляху? Акція добре продумана і підготовлена. Злочинці кладуть до поштової скриньки десять тисяч доларів. Знають, що гроші обов'язково будуть знайдені і рано чи пізно відправлені на експертизу. На

конверті й поштовій скриньці відбитків пальців Штима не виявлено. Нехай слідство ламає голову: хто, коли, як, для чого поклав таку суму до поштової скриньки квартири сімдесят чотири?

— Але, пане Журба, причому тут білий «опель»? — запитав прокурор.

— Так званий валютник і білий «опель» з'явилися пізніше, коли злочинці побачили, що долари не міліція знайшла, вивчаючи місце злочину, а випадково привласнив мешканець квартири сімдесят чотири.

— Виходить, що злочинець чи злочинці пильно стежили, як будуть розгортатися події далі? Тримали в полі зору і оперативно-слідчу групу, і нашого щасливчика, що знайшов скарб?

— Можливе і так, Степане Степановичу. Стежили і перехопили слюсаря на базарі, потім була спроба замаху. Їм конче було потрібно, щоб конверт з доларами потрапив до міліції. Грабувати його вони не збиралися. Хотіли настрашити, примусити, аби сам звернувся до правоохоронних органів. Поставленої мети вони досягли.

— Дивуюся, як ви дотепер ще тут сидите! — з роздратуванням мовив прокурор. — Адже залишається знайти білий «опель», і ви вийдете на слід убивці. Дуже просто виходить, капітане!

— Ну і душно у вашому кабінеті, Степане Степановичу, — сказав підполковник Чиж. — У нас

так вже давно не кочегарять. Економлять газ, інколи і зовсім відключають, адже ціни знову скочили. Ромцю, будь ласка, збігай за пляшкою мінеральної, щось у мене печія з учорашнього дня не проходить, мабуть, знову виразка відкрилася.

Літ із десять тому Чиж викладав криміналістику в інституті внутрішніх справ, Роман Кіндій був його учнем, тому досвідчений міліцейський вовк міг собі дозволити таке вільне спілкування з начальником карного розшуку. Це був досить міцної статури чоловік з продовгуватим вилицюватим обличчям, великим гачкуватим носом, чітко окресленими червоними вустами, які він тепер покусував, ковтаючи слину. Глибоко посаджені, гострі, пильні, з червонявими прожилками очі, що постійно сльозилися, вказували на пенсійний вік, а кругла, велика, як макітра, лисина, з-під якої на плечі спадало довге сиве волосся, робили Чижа схожим на відомого київського поета.

Майор Кіндій схопився і хотів було кинутися виконувати прохання вчителя, однак Наливайко жестом посадив його на місце.

— У мене є, — поморщився прокурор і поволі дістав із шафи пляшку «Боржомі», відкривачку, склянку, підсунув ближче до Чижа. Підполковник спритно відкоркував пляшку, налив повну склянку, жадібно випив.

— Не підробка, де брали, Степане Степановичу? — запитав він.

— Де, де?! В аптеці... В мене теж не все гаразд зі шлунком.

— По чому брали?

— Не пам'ятаю, дружина купувала. Здається, недорого, — відказав прокурор. Дідько в тебе, а не виразка, подумав, мабуть, перебрав учора.

— Якщо вистачить грошей — візьму ящик, коли додому їхатиму! От розплутаємо вузлика, подивимося, куди нитка потягнеться... Гаразд, поїхали далі. Мусимо перевіряти всі версії, навіть фантастичні. Білого «опеля» і хлопця в блакитній шапочці з жовтим бомбончиком потрібно знайти. Я, правда, не пригадую випадку, щоб злочинці, з метою, як каже добродій Журба, пустити слідство по хибному шляху, підкидали міліції десять тисяч доларів. Практично так не буває. Хіба що вбивця вирішив повернути державі свій гонорар, отриманий від замовника. Повернути і простежити, щоб він потрапив до адресата. Тепер щодо зброї. Чому «Скорпіон», а не «ТТ» чи «Макарова»? В мене колись був випадок, коли стріляли з німецького «Парабеллума» набоями від «ТТ» 7,62 міліметра, тобто некаліберними. Де гільзи?

— Не знайшли, пане підполковнику, — відказав експерт-криміналіст. — Моя думка — стріляли із «Скорпіона». Перевіряв по таблицях.

Форма, розмір, осердя, вага кулі. Можете глянути, якщо сумніваєтеся.

— Якби бабахнули з «ГТ», то розбудили б півпід'їзду, — додав Ткач. — Завтра віддамо в обласну лабораторію і по кулегільзотеці перевіримо, чи не проходив наш «Скорпіон» по інших справах, особливо нерозкритих.

— Гаразд, — кивнув головою Чиж. — Вибір зброї, місце, час, відсутність, точніше, не виявлення слідів та свідків, наводить на думку, що працював професіонал. Це — безсумнівно. Не пам'ятаю, правда, щоб зі «Скорпіона» так влучно стріляли... Можливо, про долари вбивця не знав зовсім. Виконав замовлення і зник. Замовлення посередника, а той іншого посередника. Хто стоїть за ними — питання дуже цікаве. Випадково депутатів і бізнесменів не вбивають. І випадково десять тисяч баксів міліції не підкидають. Що мене насторожує в цій справі. Перше — чому депутатові перерізали горло? Друге — оті десять тисяч доларів. Звідки вони взялися? В мене таке відчуття, що тут убивством на замовлення не дуже й пахне. Кілер стріляє, але майже ніколи не торкається жертви, щоб не наслідити. Швиденько зникає з міста. За вісім годин встигне перетнути межі області, а то й перебратися за кордон. Перерізане горло, гроші, навіщо йому створювати додаткові труднощі? Чи не причетний хтось із жильців до

злочину?

— Ось список мешканців під'їзду, — сказав начальник карного розшуку. — Перевіряємо алібі кожного. Прямих доказів причетності поки не маємо. Капітан Журба працює у цьому напрямку.

— Є один цікавий тип, — мовив оперуповноважений. — Ярмаш Петро Петрович, сорок років, неодружений. Освіта вища. Закінчив університет, факультет іноземних мов. Працював кілька років у школі вчителем англійської мови. Потім адміністратором нашого драмтеатру. Зараз — тимчасово непрацюючий. Заробляє на життя репетиторством. Дає приватні уроки з англійської мови учням старших класів. Крім того, підробляє на базарі, має свою палатку, торгує електротоварами. Живе сам у двокімнатній квартирі. Купив рік тому в свого родича — головного бухгалтера мотозаводу. Любитель собак і птахів. Має чорного німецького дога і двох папуг. Контактів з убитим не мав. Про злочин довідався вранці, коли слюсар дзвонив з його квартирного телефону на «02». На всякий випадок я взяв його відбитки пальців з дозволу слідчого.

Журба змовк, а Кіндій вів далі:

— Обстежили горища і підвали. Знайшли два ровери і сховану каністру бензину, ровери передали в міліцію, бензин конфіскували, оскільки власника не виявили. Працюємо з тими, хто повернувся з

місце позбавлення волі та особами, які мали справу зі зброєю. Знайшли власника автомобіля, що стояв уночі навпроти дому. Приїхав десь близько одинадцятої, авто в гараж не ставив — ремонтує там іншу машину. Нічого не бачив і не чув. О шостій ранку поїхав на вокзал, де час від часу підробляє як таксист. З десятої до чотирнадцятої був у гаражі.

— Перевіряли гараж? — запитав Чиж.

— Так, пригнав з Німеччини мікроавтобус «фольксваген». Готує його до продажу.

— Машина під хатою, а він, Ромцю, спить і жодного разу не визирнув у вікно. Хто в наш час з власників транспортних засобів спокійно спатиме, коли авто на вулиці? Ти як, Ромцю, спиш? Авто маєш?

— Маю, — відверто зізнався начальник карного розшуку, — і гараж.

— Хлопці, та ви тут непогано живете! — посміхнувся Чиж. — Мабуть, усі з машинами і хати будете, окрім, певне, Юрія Івановича. Слідчому завше часу не вистачає. Їхав я до вас — душа радіє. Бачив палаци, вілли, особняки. Народ масово посунув з міста на природу! А дачу маєш?

— Ясна річ, пане підполковнику, списаний вагончик, подарували геологи. Відповідаю на запитання. У нього автомобіль «москвич-2141», пристрої проти викрадення на всі випадки. І колеса

з потайними болтами, і капот, багажник, салон під сигналізацією, гальма з муфтою зчеплення заблоковані, а на кермі замок з палицею.

— Тоді навіщо йому гараж? «Москвичів», практично, не крадуть, навіщо стільки цяцьок навішав? Портативна алмазна фреза оте все зрізає за сорок секунд.

— При зустрічі обов'язково запитаю, — відказав пригнічений Кіндій. — навіщо обладнав автомобіль противикрадними пристроями.

— Яка думка пана слідчого щодо мотивів убивства? Причина і час настання смерті — відомі. Де й коли — знаємо. Спосіб убивства, зброя — більш-менш з'ясували. Перейдемо до мотивів.

Юрко зрозумів, що гість з області перехопив ініціативу в Наливайка. Шеф сидів, набундючившись, супив брови і вдавав, що уважно слухає.

— Мотивів може бути багато, але ми досі не відпрацювали як слід жодної версії. Треба збирати інформацію про жертву, промацати оточення Штима, перевірити ЗАТ «Відродження». Усунення конкурента, боротьба за ринок збуту, помста, не виключаю і політичних мотивів. Але повернемося трохи назад і відтворимо картину вбивства. Питань багато. Куди йшов Штим, до кого? З якою метою? Хто поклав конверта з доларами до поштової скриньки? Штим, убивця чи стороння особа? Чому

вибрав скриньку квартири сімдесят чотири? Випадково, навмисне? Іван Федорович обіцяв з'ясувати, чи був конверт у кишені Штима?

— Даруйте, не встиг, завтра скажу. Роботи було багато, — відказав експерт-криміналіст. — Я навіть не встиг пообідати.

— Щоб дістатися до скриньки, потрібно відсунути тіло і відчинити двері, отож убивця кинути гроші не міг, — висловив припущення капітан Журба. — Штимових «пальчиків» не виявлено, виходить — не він. Залишається хто? Хтось з мешканців під'їзду!

— А якщо Штим був у рукавичках? — глянув на оперуповноваженого Ткач. — Міг він укинути конверта до поштової скриньки чи ні?

— Можливо, можливо, — задумливо проказав Чиж, — а в депутата були рукавички?

— Були, — відказав Юрко, — одна в кишені плаща, другу знайшли під тілом.

— Чорні, з тонкої натуральної шкіри, харківської фабрики, — додав криміналіст. — У нас теж вміють шити, якщо захочуть. На базарі такі коштують десять доларів.

— Уявімо ситуацію. Штиму передають конверта з доларами. Він бере, але чомусь не хоче, щоб залишилися його відбитки пальців. Кладе у внутрішню кишеню, йде вночі аж у мікрорайон, заходить до під'їзду, підважує... Що в кишенях ще

знайшли? — глянув Чиж на слідчого.

— Відчинити і зачинити скриньку можна й пальцями, замки зіпсовані. Але якщо в рукавичках, — тонким гострим предметом, цвяхом, наприклад.

— Ну, цвяхи, — миттєво відреагував Чиж, — депутати в кишнях не носять. Ключ від квартири був?

— Був, — підтвердив Юрко, — і від «БМВ» теж.

— З машинами пізніше розберемося. Отож, підважив, поклав конверта. Чому? Або йому сказали, куди класти, або боявся з грішми вийти на вулицю.

— Може, Штима переслідували, хотіли пограбувати? — висловив припущення Кіндій. — Забіг до найближчого під'їзду.

— Ага, Ромцю, переслідували злодії зі «Скорпіоном» у руках, — східно зауважив Чиж. — Що нам скаже медексперт про стан убитого перед смертю?

— Важко сказати... Чи біг, чи йшов. Спокійний був чи хвилювався.

— А що їв?

— Трохи випив, грамів сто, не більше, коньяку, а заїдав канапкою з червоною ікрою.

— Де випив, у кого, коли? Ромцю, візьми на олівець. Треба простежити кожен крок депутата в

день убивства, особливо ввечері. Його знали в обличчя. Яким чином потрапив на місце події? Прийшов, приїхав? Підключи свою агентуру. Хтось щось мусив бачити, чути, знати. Далі вийшов, зачинив двері до коридору, відчинив вхідні двері, що ведуть на вулицю, скинув рукавички... До речі, Штим палив?

— Ні, — сказав прокурор, — п'ять років тому кинув.

— Здається, у лівій кишені штанів була запальничка, — пригадав Юрко.

— Так, була, — підтвердив криміналіст, — японська, ось список вилучених предметів.

— Він любив припалювати, — пояснив Наливайко, — але в офісі, поважним гостям. Додому її рідко брав.

— Можливо, хтось із поважних у нього був на роботі, — вставив Юрко. — Трохи перехвилювався, поклав до кишені й забув.

— Гуртом ліпше і батька бити! — прорік Чиж. — Хлопці, ми йдемо вперед! Отже, скинув рукавички. Одну встиг сховати до кишені, друга впала, коли вбивця вистрілив. Сліди боротьби, пошкодження на тілі, одяг, гудзики, якого зросту був убитий?

— Сто сімдесят вісім сантиметрів. Судячи з траєкторії польоту куль, убивця стояв біля стіни за порогом. Слідів боротьби, опору не виявлено.

Гудзики на місці, «пальчиків» на них немає, одяг не пошкоджений. Штим упав на правий бік і загородив собою двері.

Чиж посмикав свого гачкуватого носа, пригладив рукою довге волосся, сказав:

— Штим не сподівався, що його вб'ють. Ніяк не відреагував, адже бачив убивцю кілька секунд, а то й більше. Можливо, це був знайомий. Як далі чинить убивця? Світить ліхтариком, підбирає гільзи, відгвинчує глушник, ховає зброю, скажімо, в сумку, котру залишив біля входу. Дістає ніж, підходить до тіла і перерізає горло. Питається, для чого? Чи не божевільний часом наш убивця?

— А якщо їх було двоє, — озвався Кіндій, — один стріляв, другий — різав? Стояв оддалік, потім підійшов аби переконатись, чи Штим мертвий, щось йому не сподобалося — хрип, конвульсії, і він, для більшої певності, полоснув ножем по горлянці.

— Якщо ти, Ромцю, маєш на увазі тих, хто замовляв, то вони на чатах не стоять. Тепер про так званий ніж. Ваша думка, Іване Федоровичу?

— Предмет, яким різали, не дуже гострий, можливо, звичайний кухонний ніж, перед вживанням його підточили. Виявлено в рані рештки пилу від наждака, мабуть, точили бруском, що є у кожній крамниці. Вивчаємо в лабораторії. Перерізавши горло, убивця ретельно обтер лезо об

комір Штимового плаща. Різали Штима, як і стріляли, теж вправно. Принаймні в мене склалося враження, що злочинець робив це не вперше. Перевіримо аналогічний почерк, тобто спосіб вчинення злочину, по банку даних.

— Одне слово, — підсумував Чиж, — роботи у нас повні руки, зачепитися є за що. Юрію Івановичу, треба ретельно все вивчити і проаналізувати. До речі, з вдовою зустрічалися?

— Ще ні. Степан Степанович...

— Я говорив з нею, — вставив прокурор, — нічого цікавого... Післязавтра похорон... Нехай відійде, заспокоїться, це ж для жінки такий удар... Потім викличемо до прокуратури.

— Потім може бути й пізно. А раптом скаже щось важливе. Адже жінка найкраще знає свого чоловіка. Чи були охоронці у Штима? Чи мав він зброю?

— Зброї не мав, наскільки мені відомо, й охоронців теж, — сказав Наливайко. — Він не з тих, хто порушує закон і дбає в першу чергу про себе. Штим працював для людей, для міста. Працював багато, наполегливо. Не шкодуючи сил, таланту, енергії. Хочу запевнити вас, пане Чиж, що це чесна, порядна людина. Далекоглядний політик і заповзятливий підприємець, який ніколи б не дозволив собі будь-яких контактів з кримінальним світом. Штим міг і сам за себе постояти, він не з

лякливих. Та й навіщо йому охорона, коли міліція під боком? Офіс Штима, он там, — прокурор показав рукою у вікно, — за два кроки від нас.

Чиж підвівся і глянув за вікно, запитав:

— Будинок колишнього міськкому партії, якщо не помиляюся?

— Так, поки що ЗАТ «Відродження» орендує другий поверх, але будують неподалік свій офіс.

— Я анітрохи не сумніваюся в чесності й порядності пана Штима, — сказав Чиж, сідаючи у крісло, гачкуватий ніс опустився майже до горішньої губи, а примружені пильні очі на мить хитро зблиснули. — Його добрі діла і почини докотилися до області й усіяко підтримуються. Я не хочу кидати тінь на шанованого всіма депутата, але ми мусимо перевірити ЗАТ «Відродження». Мої хлопці вже працюють. Початковий капітал, історія становлення могутнього підприємства, правління, акціонери, ділові контакти, зв'язки, рахунки... Хто займе місце голови правління чи, як тепер кажуть, президента? Кому вигідна смерть Штима? Починати, думаю, з початкового капіталу. Тема надзвичайно цікава і, як на сьогодні, дуже актуальна. Науковці захищають дисертації і ламають списи. В аналітично-інформаційному центрі нашого управління згоріло вже два комп'ютери. Юрій Іванович не дасть збрехати, він знає, як у нас горять комп'ютери. Коли політик

перетворюється на процвітаючого бізнесмена, це насторожує громадськість. Треба її заспокоїти. Отже, початковий капітал. Дивився я у вікно і прийшла в голову фантастична думка. А чи не міг Штим відмивати компартійні чи інші кошти, організувавши своє «Відродження»? Де сидить Штим чи, точніше, сидів? У тому самому кабінеті на другому поверсі, де сидів перший секретар міськкому партії! А де зараз колишні партійні боси? Там, де гроші! В комерційних структурах, банках!

— Ні, не міг, — твердо урвав підполковника Наливайко. — Після того, як вийшов з партії, Штим зазнав шаленого тиску з боку першого секретаря і КДБ за свої прогресивні погляди й безкомпромісну позицію. Тим паче, Штим — єдиний у місті колишній комуніст, якого прийняли в свою партію націоналісти. А вони на гарматний постріл колишніх не підпускали.

— Такий ретельний відбір? Невже? — Чиж налив у склянку «Боржомі». — А чи не міг поквитатися з депутатом теперішній соратник по партії, фанатично налаштований борець за чистоту лав, скажімо, хтось із вояків УПА, репресованих?

— Навряд, — подумавши, відказав Наливайко. — Щоб сухоребрі астматики, в яких склероз і руки трусяться... Штим їх підгодовував, турбувався, завжди когось кудись влаштовував, панькався з ними, як з малими дітьми. Ні, вони на

таке неспроможні.

— Гаразд, на сьогодні досить, якщо Степан Степанович не заперечує. Я б хотів ще поїхати на місце події і самому глянути.

— Не заперечую. Дуже важкий сьогодні день, — пригнічено мовив прокурор підводячись. — Ви, пане Чиж, сподіваюся, нам допоможете. Проведете разом зі слідчим всебічне, повне і об'єктивне розслідування обставин убивства депутата Штима. Та й Юрій Іванович — не сьогоднішній, пройшов добру школу і в Києві, і в нас. Якщо треба, я допоможу, дам пораду. Таке горе...

Наливайко тяжко зітхнув. Витягнув з кишені хустинку, зняв окуляри, протер скельця.

— Звичайно, Степане Степановичу, — допиваючи воду, тихо сказав Чиж. — Дякую за «Боржомі». Я вас розумію. Щиро співчуваю. Втратили близького друга, можна сказати, вірного друга, соратника, однодумця...

7

Вийшовши з прокуратури, Микола Барбірош полегшено зітхнув. Нарешті скінчилися його муки. В кишені лежала виписана слідчим повістка з печаткою — документ на звільнення від роботи на два дні. Завтра віддасть майстрові, щоб прогулів

згарячу в табель не вліпив.

— Дружина ваша, — казав слідчий, — попереджена, отож не турбуйтеся, спокійно йдіть додому, вона знає, що чоловік у міліції заночував як свідок у важливій справі, допомагав слідству, давав свідчення.

Барбірош глянув на годинника. За п'ять хвилин одинадцята. Рано ще, але треба йти додому. Мар'яна, мабуть, жде не діждеться. Сидить біля вікна, хвилюється, переживає. А малий Ромко — у школі. Теж, певне, питав, чому тато з роботи ввечері не прийшов. Спробував уявити Мар'яну біля вікна засмученою, пройнятою думками і тривоогою за чоловіка. Однак такою уявити дружину не зміг. Може, подумав, після міліції, після всього вистражданого, передуманого поліпшаться їхні стосунки, прийде злагода в сім'ю? Степліє душа, скресне крига, мине смуга холодної байдужості? Не буде злитися, гарикати за кожную дрібницю, наче у всіх бідах він, Микола Барбірош, винен. Нещастя, горе завжди об'єднувало і згуртовувало людей. Забудуться образи, суперечки, Мар'яна розм'якне, почне потрохи розпитувати, як і що, про депутата, про важливу справу, а він зосереджений, впевнений у собі, таємниче приклавши пальця до вуст, ходитиме по кімнаті й мовчатиме. Адже той лисий пан з області кілька разів попереджував — нікому ні слова, навіть жінці. Все менти витягнули, і про

сон розказав, і про себе, і про знайомих, і про сусідів. Лише про Галю змовчав. Не вистачало, щоб вони ще і про коханку довідалися. Тоді — пиши пропало. Розіб'ється корабель сімейного життя об найближчу скелю. Мар'яна не раз попереджала: вскочиш ще раз у гречку — подам на розлучення. Вона швидко розслідування проведе, не гірше за цих шерлоків холмсів. І така зла на нього, як дідько, доброго слова від неї давно не чув, вже не кажучи про щось інше. Як той пес гарчить і кидається. Жінки — вони чуття мають на суперницю, може, тому і кидається. Чуття має, а доказів жодних. Треба буде зі Стефою Сокальською поговорити, подумав Барбірош, щоб не бовкнула зайвого. А про сусідів як випитували... Перехресним допитом, наче з кулемета, то з одного боку, то — з іншого. Лисий ззаду за кріслом стояв, а молодий спереду, в очі не кліпаючи дивився, перевіряв, чи не бреше чоловік. Особливо розпитували про того бовдура з четвертого поверху, що квартиру купив у бухгалтера, котрий з собакою вранці гуляє. Він, Микола, й не знав, що його прізвище Ярмаш, якби слідчий не сказав, хоча два роки прожили в одному під'їзді. Сам живе і ні разу його з жодною хвойдою ніхто не видів. Як він без баби терпить — незрозуміло... Щоб живий, здоровий чоловік — і не міг... «Та в мого діда, — мало не вигукнув Барбірош, — шило до сімдесяти років стояло!

Пам'ятаю, як одного разу прибігла сусідка, згорьована, плаче, і до діда — важка, мовляв, я, що робити? А дідо якраз майстрував на подвір'ї, і він, Микольця, біля нього». «Ходи-но, Марисько, сюди», — сказав і повів її до стайні. А в стайні стовп стояв, а на ньому — нарізки з датами й іменами. «Не моє, — впевнено мовив дід, — сама глянь, якщо не віриш, у мене арифметика точна». «А чиє?» — запитала. «Тобі ліпше знати — думай».

Підслухав Микола ту розмову. Тоді не второпав дідової арифметики, малий був, ще до школи не ходив, аж пізніше зрозумів, що до чого. Останню нарізку дідо зробив, коли сімдесят літ мав, за шість років до смерті. Не змогли навіть здоров'я совети підірвати, коли у Сибір вивезли і покинули з дітьми в якомусь глухому закутку від холоду й голоду вмирати. Баба так і не повернулася звідти. Дідо сам тягнув і господарку, і двох дітей, маму і стрийка Йвана на ноги поставив, і про арифметику не забував. А цей Ярмаш — хирляк, одразу видно. Імпотент, певно. Кілька разів приходив то цукру позичити, то — солі. На Мар'яну глипне і очі ховає. А вона, дурка, швиденько боком до дзеркала і тихцем голову догори дере й груди випинає. Дуже їй сусідові сподобатися хотілося. Знайшла красунчика! А, може, він гомік, чого би це хлопцям-школярам до нього приходити?.. Але ж дівчата з портфеликами теж бігають? Дивак трохи.

Не п'є, не палить, пса завів, папуг тримає, птахів підгодовує. Кавалок сала для синиць завжди висить за вікном спальні, а горобці зранку пильнують, коли він на підвіконня з кухні гречки насипле. Як налетять зграєю, то до першого поверху чути, як товчуться. «Важка, — казав, — цьогорічна зима, сувора, снігу багато. Раніше ніколи горобці сала не їли, а цієї зими охоче дзьобають...»

Біля перехрестя Микола зупинився. Дочекався дисципліновано зеленого світла світлофора, перейшов вулицю і рушив до зупинки маршрутки.

«Завжди вранці з псом гуляє, а вчора його не було... Може, захворів він або пес?.. Але ж ні, бо коли я трупа виявив, — міркував Барбірош, — і прибіг до нього дзвонити, то пес гавкав, а він, Ярмаш, якось дивно на мене подивився. Тут така біда — людину вбили, депутата, трагедія для всього міста, сам не свій стою, пальцем у диск телефонний ніяк не можу вцілити, щоб дві цифри набрати, а йому хоч би що. Ніякого співчуття, підтримки. Дивний цей Ярмаш...».

Мужньо на допиті тримався, похвалив себе Микола, з гідністю. Нікого з сусідів не продав, якби Галя бачила. Навіть про директора заводу випитували. Який настрій у робочого класу після зміни власника? Який там настрій, коли зарплата — як кіт наплакав! А хто винен — не розбереш, чи держава, чи ті, хто ласі шматки «прихватизували»?

Якби не лівий приробіток та бульба з села, шматок сала, яєчок з десяток, якби не торба, що мама зрихтує...

Це ж почнуть іще тягати, спіймав себе на гадці Барбірош. У суді доведеться свідчити. Настрій у нього погіршився. Ще не знати, чим скінчиться. Вскочив у халепу як жаба в жар, хто міг подумати! Міліція, прокуратура, суд...

Прокурорів і суддів Микола боявся ще з дитинства. Відтоді, коли, бавлячись сірниками, підпалив батьківську стайню. Добре, що сусіди прибігли і встигли швидко погасити. Рубці від татового паска довго не сходили. Так шалено лупцював. Тиждень не міг сісти. Всю лють на дитині зігнав. І діда не було, щоб заступився, якраз у той день поїхав до міста. Тато в обід прибіг з колгоспу наляканий. Одразу з гвіздка пасок схопив, з-під ліжка за ногу Миколу витягнув і почав шмагати. Потім прокурором страшив і суддею, що приїдуть...

На зупинці стояв автобус. Трійка, зрадів Микола, доведе до мікрорайону, але чи встигну? Пришвидшив крок, однак водій жестом показав, що в салоні не проштовхнутися. Нехай їде, вирішив, і пішов пішки.

Плівся поволі, не поспішав. Простував тротуаром спочатку центральною вулицею Тараса Шевченка, потім звернув на бічну — Героїв Крут.

Побачив попереду знайому постать. Хто ж то так чимчикує, подумав, чи не Галя? Додав ходи. Вона, Галя, йде, не озираючись, несе сумку, на один бік схилилася. Впізнав по зеленій куртці й коротких чобітках. Гарні ноги має, і дупа в неї теж — перша кляса!

— Галю! — голосно гукнув і схопив дівчину за плече. — Ти що, не на роботі?

— Ой, ти! — злякано ойкнула від несподіванки, зупинилася, опустила сумку на землю.

— Перелякав мало не до смерті... Я в другу зміну працюю. Ходила на базар. Хочу борщу на обід зварити. Купила м'яса, буряків кілька, картоплі, навіть капусти свіжої. Шкода, що немає кропу, петрушки свіжої. Ти звідки?

— Був в одній установі...

— Ти наче з хреста знятий. Змарнів, не голений, синці під очима. Що з тобою, Микольцю?

— Не питай! — махнув рукою Барбірош. І йому так нестерпно боляче стало, шкода себе, що він, шморгнувши носом, мало не зронив сльозу. — В таке діло вляпався...

— Вкрав щось із заводу і спіймали на прохідній?

— Якби вкрав, а то — знайшов...

— Тисячу гривень? — пожартувала Галя.

— Якби тисячу, а то — більше... Ліпше не

питай. Так по-дурному влипнути...

Несподівано із-за темних низьких хмар визирнуло сонце. Запахло весною. Будинки вже не видавалися такими сірими й похмурими і настрій у Миколи трохи поліпшився. Закортіло поділитися з Галею своїми митарствами, виговоритись, одвести душу. Бо так накипіло, так боліло всередині, пекло вогнем душу, що він ледь стримував себе, аби не викласти Галі про всі страждання. Розповісти про Мар'яну, про життя злиденне і убоге, що пригнуло важкою каменякою до землі. Про пригоди, міліцію і прокуратуру, що нависли над ним, як дамоклів меч.

— Якщо знайшов — радіти треба, — сказала Галя, — а ти ледь не плачеш.

— Хто, я? — огризнувся крізь зуби. — Погано мене знаєш!

Йому стало душно. Розщібнув «блискавку» на куртці, зняв з голови шапку, помацав неголене підборіддя, запустив п'ятірню у розкуйовджене чорне волосся. Згадав, що надламаний гребінець лежить у кишені штанів. Хотів дістати, однак перед Галею розчісувати чуприну не наважився.

— Поголитися б та під душ стати, — мрійливо мовив він. — Блощиці геть чисто скусали. Всю ніч не спав. Там, у них, у витверезнику...

— Тебе що, до витверезника забрали? — здивовано глянула на нього Галя.

— Та ні! Ти так тупо захоплюєш, гірше за Мар'яну!

— А ти так кажеш, що нічого не второпаєш, — образилася Галя. — Щиро зізнайся: надудлився, тебе й підібрали.

— Тверезий я був, — ударив себе в груди Барбірош. — З тобою говорити, що зі сліпим телевизор дивитися! Нічого не петраєш!

— Не хочеш, не кажи, — накопили губу Галя. — Йди до своєї Мар'яни. Нехай вона тебе утішить. І більше не приходь. Бач, який...

— Галю, як ти можеш, — промимрив Микола. Взяв ніжно за руку, віддано зазирнув у очі. — Я ж тебе люблю... Вибач, що так грубо. Якби ти знала, які важкі випробовування впали раптово на плечі! Стільки пережив, передумав...

Похитав головою, заплющив на мить очі. Уявив Галю в ліжку. Відчув, як потепліло внизу живота.

— Борщу хочеш? — тихо запропонувала.

— Борщу? — перепитав він. Ковтнув слину, в животі забулькало. Від вчорашнього дня нічого не їв. Лише чаю ввечері з сержантом, що чергував у витверезнику, випив. — Незручно яюсь... Удень...

— Дивись, як хочеш, — не стала наполягати Галя. Відвела очі вбік. На ніжних щоках виступив рум'янець.

— А Катерина?

— Вона в першу зміну працює. Прийде не раніше третьої.

Микола вагався. І додому хочеться, і Галю просто так відпустити не можна. Хто зна, коли ще така нагода трапиться? Мар'яна, після міліції, за кожним кроком пильнуватиме. Ще не знати, як стріне? Барбірош озирнувся. Перехожих було мало. Мешкала Галя в малосімейному гуртожитку швейної фабрики неподалік мікрорайону. Йти доведеться вдвох. А як хтось із знайомих побачить і скаже Мар'яні? Або їй закортить на базар гайнути? Зустріне його з Галею, як тоді відбрешешся? Сумку допомагав випадковій перехожій нести? Ага, випадковій, скаже, ти мені, йолопе, баки не забивай! Ану, кажи, хто ця краля? Може і в піку з'їздити. Рука в Мар'яни важка. Малога як відлупцює — дупа вся синя... Раз, правда, і їй дісталось. Два роки тому... Дотепер згадує. А все почалося через ту курву, що з Мар'яною в одному класі вчилася. За хатою її лише притиснув, а вона почала сама ширіньку розщипати...

— В тебе гроші є? — запитав він.

— Трохи є, а що? Похмелитися хочеш?

— Та ні, — зам'явся Микола, — сигарет треба купити і... Не прийду ж я до дами з порожніми руками. Ти мені позич, щоб на шампанське стало, а я віддам за тиждень, коли зарплату візьму.

— Гарзд, — посміхаючись, згодилася

Галя, — тільки не забудь віддати. Занотуй, або скажи Мар'яні, щоб нагадала. З тобою, Микольцю, не знудьгуєшся. Хіба щастя у грошах?

— Не в них, а в їх кількості, — прорік Барбірош. — Чоловік без грошей — нуль, манекен, порожнє місце!

— Бери дві пляшки, — дістаючи гаманця, сказала Галя. — Щоб два рази не бігати. В мене сьогодні день народження, відсвяткуємо.

— А я й не знав, — пошкріб потилицю Микола, — вітаю! Скільки ж тобі літ?

— Не вгадаєш. У дами запитувати про вік — нетактовно.

Барбірош у продтоварній крамниці купив пачку «Прими» і дві пляшки шампанського. Спочатку напівсухе взяв, а потім поміняв на солодке. Якраз грошей вистачило, що Галя дала. Запхав пляшки до сумки, зверху газетою прикрив. Мимохідь зиркнув, що вона читає, чи не «Спорт-експрес» часом? Ні, місцева районка, мабуть, у кіоску «Торгпреси» придбала. Напевне з програмою. Любить телевізор дивитися. Казала, новий «Панасонік» у гуртожиток директор дав. Розщедрився, бо німці автоматизовану лінію на фабриці пустили. На першому поверсі біля чергової телевізор поставили. Зробили залізний ящик, болтами до столу міцно закріпили, щоб не вкрали. Той попередній, що був, перед Новим роком разом

з дерев'яним ящиком винесли. З-під носа у вахтерки. Вона лише руку на телефон встигла покласти, а їй ніж до горла приставили. Так і не знайшли телевізора.

На небі й зовсім розвиднілося. Сонце світило у вічі, асфальт підсох, і Барбірош подумав, що весна не за горами. А з її приходом почнуться клопоти. Треба буде в село до матері з'їздити, город скопати, гною навозити, бульбу посадити. А ще паркан підремонтувати, докінчити літню кухню класти. А там — Великдень, день народження у брата, Зелені свята. Боротьба з жуком колорадським, сінокіс. Багато буде роботи на літо. Куди б Ромчика на канікули прилаштувати? До баби повезу, вирішив, нехай Мар'яна хоч гопки скаче! В селі й повітря чисте, молоко своє, домашнє, і річка під боком. Найбільше Мар'яна боїться, щоб Ромчик не втопився. Сама ні плавати не вміє, ні на велосипеді їздити. У місті виросла — не навчилася. Води як вогню боїться. Хочє, щоб і Ромчик таким був. Але він, Микола, не допустить, щоб хиляком виріс. Навчить плавати, ровер купить і виховає мужнім воїном...

— Йдемо, чи так і будемо стояти? — нагадала про себе Галя.

Очі в неї ясні й чисті, як небо, а зіниці кавового кольору. Гарні очі має, і все в неї на місці, подумав Микола. Наївна, правда, трохи, доходить

до неї із запізненням, хоч і в технікумі, казала, вчилася.

— Сумку понесеш?

— Понесу, — впевнено сказав Барбірош, — не дозволю ж я дамі такий тягар нести. Але, знаєш, народу всякого багато.

— Маєш рацію, краще не ризикувати, — згодилася Галя. — Я попереду піду, а ти — за мною. Зайдеш у ті двері з подвір'я. Ти ж знаєш.

Вийшов Микола з гуртожитку аж о другій дня. Поспішав додому, прокручуючи подумки варіанти зустрічі з дружиною. Занюхає Мар'яна, точно занюхає, вона запах пива ще з порога вловлює. Хоч багато й не випив. Лише одну пляшку з Галею роздавили. Треба буде в під'їзді добре накуритися, щоб жінку з пантелику збити. А то такий галас учинить, розбір польотів називається.

Добре бавилися. Наварили борщу, лягли у ліжко. Спочатку він на ній їздив, а потім вона на ньому. Гарцювати верхи Галя вміє, ніякого порівняння з Мар'яною. Та й книжки, що купив, не розгорнула і жодного еротичного фільму по телевізору не дивилася. Ніц не петрає в сексі! А Галя... Де ж вона навчилася?.. Наївна трохи — факт. Тупо вхоплює. Ніяк не хотіла вірити, що десять тисяч доларів у руках тримав. Довелося документ показувати з печаткою і підписом слідчого.

Юрко Ткач протиснувся крізь тісний гурт людей у чорному жалобному вбранні, й удова провела його на кухню, де мала відбутися їхня коротка зустріч. Всього на п'ятнадцять хвилин, як домовився по телефону Наливайко, бо за годину мали привезти з моргу тіло.

— Ви делікатніше з нею, — згадав Юрко слова Степана Степановича. — Врахуйте її стан — завтра похорон. Я б і сам поїхав, але, знаєте... Підуть розмови, люди є люди. Потрібна нейтральна людина, Юрію Івановичу, вирушайте пішки, щоб тихо, непомітно. Марія Василівна на вас чекатиме.

Мешкали Штими на першому поверсі у трикімнатній квартирі старого двоповерхового польського будинку в центрі міста по вулиці Грушевського, яка раніше мала назву Держинського, це був квартал, заселений в основному колишньою компартійною елітою.

Ткач ретельно підготувався до допиту, склав план, продумав черговість запитань, навіть прихопив із собою диктофон. Однак витягнути його з кишені не наважився, враховуючи емоційний стан удови. Відчував, що за такий короткий проміжок часу бажаного контакту з нею досягти буде важко, та й місце й час вибрані невдало. Викликати довіру

до себе, навести на думку, що допомагає, довідатися про приватне життя Штима, його характер, звички, з'ясувати подробиці поведінки в день убивства, знайти деталь, слово, вчинок, що могли б навести на слід убивці — за п'ятнадцять хвилин неможливо. Тому вирішив зосередити увагу на кількох питаннях. Насамперед, чи знає вдова про конверт із доларами? Після допиту слюсаря, Юрко добру годину провів у лабораторії, де разом з криміналістом мудрували над тим, чи був конверт з грішми в кишені Штима? Врешті, зійшлися на тому, що був. Результати дослідження одягу і конверта, а також проведений аналіз волокон паперу, засвідчили, що долари Штим тримав у внутрішній кишені піджака перед тим, як укинути до поштової скриньки. Офіційний висновок дасть інститут, але Іван Федорович анітрохи не сумнівався у своїх дослідженнях. Окрім того, Кіндій повідомив, що приблизно о дев'ятій годині вечора Штима бачили біля дому колишнього мера міста, а нині пенсіонера, пана Коломійця. Юрко вирішив прозондувати ґрунт у вдови щодо зв'язків Штима з колишнім мером. А потім навідатись і до нього. Відверто кажучи, Ткач не побачив, що Марія Василівна аж надто зломлена горем. Найімовірніше, вона була злякана і стривожена. Принаймні у нього склалося таке враження після перших запитань. Відповідала хоча й охоче, але

стримано, зважуючи кожне слово. Губи тремтіли, в очах зависла тривога, вузьке довге обличчя загострилося.

— Це не допит, а дружня розмова, — нагадав він і подумав, що з пана Коломійця не треба було починати. Можливо, згадка про колишнього мера її і злякала. — Невже ви не хочете допомогти слідству? Гарзд, пані Маріє, повернемося трохи назад. Позавчора, в день убивства, чи не помітили ви незвичного в поведінці чоловіка, наприклад, стурбованості, пригніченості? Може, раніше хтось до нього приходив, телефонував? Вимагав грошей, погрожував, шантажував?

— Я ж вам уже казала, — на Юрка дивилися сумні втомлені очі сорокасемирічної жінки. Жінки інтелігентної, гарної, котра не втратила привабливості навіть у чорній жалобній сукні, що вигідно підкреслювала не схильну до повноти струнку постать. — Вранці поснідав і пішов до офісу, він завжди на роботу ходить пішки, дуже рідко викликає машину. Я теж пішла на роботу. Телефонував близько першої, сказав, що обідатиме вдома о другій. Після обіду за ним приїхала машина з роботи, і він поїхав, здається, на якусь фабрику, залагоджувати справу. Щось вони там невчасно відвантажили. Чи фабрика «Відродженню», чи «Відродження» їм. Дзвонив о шостій, сказав, що додому прийде пізно — багато справ у офісі. Біля

дев'ятої вечора я зателефонувала на роботу, але ніхто не брав трубку. Мобільник також мовчав. Більше я його не бачила.

Жінка примовкла, в очах з'явилися сльози, а в руках — хустинка.

— Ви не хвилюйтеся, — співчутливо мовив Юрко. — Вибачте, що потурбував у важкий для вас час. Ще раз щиро вам співчучаю. Ми можемо перенести розмову на пізніше. Таке горе...

Ткач важко зітхнув і схилив додолу голову.

— Якщо вже прийшли, — притулила хустинку до очей удова, — то запитуйте далі.

— Може, у нього були неприємності на роботі, конфлікти з колегами? Під час обіду нічого не казав?

— За столом він ніколи не говорить про роботу. А конфлікти, в кого їх немає?

— Пан Богдан загалом ознайомлював вас зі своєю підприємницькою діяльністю? Радився, консультувався, просив допомогти?

— Дуже рідко. Я, відверто кажучи, в комерції тямлю мало. Та й команда у нього досить сильна. Зібрав справжніх фахівців. І досвідчених, і молодих, енергійних. Сам також багато працював — щодня зранку до вечора. Практично часу не вистачало для дому, для сім'ї, щоб відпочити, поспілкуватися. В кабінеті застати його було важко. Літав сюди, туди, тягнув, як той віл. Сесії, зустрічі,

ділові переговори, делегації, закордонні відрядження.

— Якщо взяти останніх півроку, куди їздив?

— В Канаді був, у Німеччині. Щомісяця до Польщі їздив. У них з поляками відкривається спільне підприємство.

— Яке саме?

— Ви в офіс навідайтеся, там точніше скажуть.

— Гаразд, навідаюся, — пообіцяв Юрко. — Остання телефонна розмова... О шостій годині вечора... Ви не відчули в голосі чоловіка страху, наприклад, роздратування, пригніченості, нервозності?

— Не відчула. Розмовляв, як завжди.

— Чи були в пана Богдана вороги, особи, які ставилися до нього з неприязню, агресивно? Можливо, заздрили. Хто, на вашу думку, був зацікавлений у його смерті?

Жінка на мить замислилася, в очах знову з'явилися сльози.

— Важко сказати... Він нікому не бажав зла. А заздрісники були. Коли розумна людина, заповзятлива, вміє організувати, досягти успіху, не всім це подобається. Особливо, коли талановита, знає, як реалізувати себе, і працює не лише для власного збагачення. Богдан хотів довести всім, а собі в першу чергу, що така характерна національна

особливість, точніше, вада, як маргінальність, тобто ущербність, неповноцінність, нездатність себе реалізувати, українцям не характерна. Нею маніпулюють психологи і політики, мовляв, ми бідні і нещасні, втрачали свою незалежність і тепер буксуємо через оту кляту, споконвічну свою маргінальність. Як не дивно, а справи у нього йшли добре. Він крок за кроком реалізовував свої плани й наміри. У нього був хист до підприємництва. До речі, підприємцем потрібно народитися, як поетом, художником, актором. Ви як гадаєте, пане Юрію?

— Звичайно, їх, справжніх, за статистикою, десь біля п'яти відсотків. Це ж і ризик, і дар передбачення. Таких, як ваш чоловік, можна назвати піонерами майбутнього. Якби отой споконвічний дух українського менталітету — підприємництво — та спрямувати на добробут громадян нашої молоді держави... На жаль, держава пустила підприємців у вільне плавання. — Юрко зробив паузу, затим продовжив: — Якби позбутися маргінальності та перестати заздрити, оглядатися назад, зазирати за паркан до сусіда, та ділити булаву і смикати один одному чуба... Одначе, вернімося, пані Маріє, на грішну землю, бо час біжить. Хто чинив тиск на пана Богдана, ставив палиці в колеса, конкретно, можете назвати хоча б одне прізвище?

— Ні, даруйте. Знаю тільки, що з його

оточення смерті йому не бажав ніхто, — подумавши, відказала вдова.

— Тепер неприємне запитання. Чи часто чоловік не ночував дома і чи... — Ткач примовк, обдумуючи, як би делікатніше сформулювати запитання.

— Натякаєте, чи були в нього коханки? — сухо мовила Марія Василівна. — Я запалю, так легше буде нам розмовляти, не заперечуєте?

— Звичайно, — згодився Юрко, — ви ж у себе вдома, а не в кабінеті слідчого. Та й там жінці не обов'язково питати дозволу.

— Я знаю, що ви не палите, тому й запитала. Не всі терплять дим і легко переносять співрозмовника з сигаретою.

— Звук уже працювати в оточенні завзятих курців, — відказав Ткач і подумав, чи не знає часом Марія Василівна про його безрезультатні спроби відрадити Надю від куріння? Втім, містечко маленьке, тут усі все одне про одного знають. — Можете не відповідати, якщо запитання для вас неприємне.

— Чому ж... Адже ви хочете знати правду, чи не так? — жінка пильно глянула Юркові у вічі.

— Так, хочу, — відказав Ткач, витримавши її погляд. — На трьох підмурках стоїть світ: істині, правосудді та мирі. Щоб докопатися до істини, потрібно знати правду. Як ви познайомилися?

Марія Василівна підвелася, щільніше зачинила двері. Руки в неї тремтіли. Потім дістала з настінної шафи пачку сигарет «ЛМ», чиркнула запальничкою. Після першої затяжки рухи в неї стали більш упевненими, з обличчя майже зникла пригніченість.

— Я навчалася в консерваторії на третьому курсі, Богдан — закінчував медичний. Жив на квартирі в тому домі, що і моя товаришка по навчанню, тільки в різних під'їздах. Я часто до неї заходила, готувалися разом до занять. Одного разу я помилилася під'їздом, натиснула на кнопку дзвінка і він відчинив мені двері. Зовсім випадково, буває ж таке?! Випав сніг, я йшла, було так гарно довкола, сонце, іній на деревах... Піднялася на другий поверх, двері такі, як у моєї подруги, оббиті чорним дерматином, не звернула уваги на номер квартири, подзвонила, двері відчинилися і побачила хлопця у спортивному костюмі. Здивувалася, глянула на номер, побачилася, засоромилася і побігла вниз, а днів за п'ять побачила його біля консерваторії. Він мене вже чекав... Богдан працював у пологовому будинку, коли ми побралися. Жили в його тітки на квартирі. Я майже щодня їздила електричкою на навчання. Після закінчення консерваторії влаштувалася працювати в музичну школу. А щодо коханок... Життя, пане Юрку, є життя, особливо, коли людина працює в

жіночому колективі. Було й так, що мало не дійшло до розлучення. Але народилися діти, ми одержали квартиру, Богдан придбав «жигулі», його призначили головним лікарем пологового будинку. Одне слово, коханки були. Ясна річ, не стільки, скільки плескають язиками, і не стільки, як у Казанови, у нього, здається, було їх близько сотні?

— Сто двадцять дві, якщо не помиляюся. Як ви гадаєте, чи не могла бути причетною до злочину колишня коханка? — запитав Юрко.

— Ні, — подумавши, відказала жінка, — мабуть, ні. Він умів так залагодити справу, так тихо й мирно розійтися з черговою симпатією, що жодна з них не наважилася б кинути бодай маленький камінчик у його бік. А що люди говорять — брехня. Залицятися до жінок він умів. І не лише залицятися... У нас, знаєте, народ такий, що любить поклепати язиком, кісточки перемити і все перебільшити.

— А останнім часом, пані Маріє, в нього була, як ви висловилися, чергова симпатія?

Вуста в жінки здригнулися. Рука, що тримала сигарету, помітно затремтіла.

— Не знаю, з впевненістю сказати не можу. Можливо, й була. З роками, пане Юрку, трохи інакше дивишся на світ. І на вподобання власного чоловіка, до речі, теж. Втрачається пильність і гострота сприймання. У той вечір, правда, я

подумала, що він когось собі завів.

— Тому й не кинулися шукати, — продовжив думку вдови Юрко, — не підняли на ноги міліцію, коли він не прийшов додому ночувати.

— Так, — схилила голову Марія Василівна, — але я майже не зімкнула очей, просиділа всю ніч отут, на цьому стільці. Чуло серце, що станеться лихо, чуло!

— Чи був у пана Богдана охоронець?

— Особистого охоронця в нього не було. Але в офісі постійно чергував хтось із хлопців. Богдан зі свого мобільного телефону міг швидко зв'язатися або з черговим, або з міліцією. Та й не любив він тинятися нічними вулицями.

— Мобільний телефон? — насторожився Ткач, пригадавши, що при огляді трупа на місці події апарата мобільного зв'язку в Штима знайдено не було. — І де він зараз?

— Я знайшла його в офісі, в ящику письмового стола. Мабуть, Богдан дуже поспішав і забув, коли виходив увечері з кабінету.

— В кишені вашого чоловіка були ключі від машини. Пан Богдан збирався кудись їхати?

— Не знаю. Мені нічого не кавав. Можливо, на будову.

— Ви будете особняк, якщо не помиляюся?

— Так, уже завершуємо. Богдан усе життя мріяв мати власний будинок, навіть проект сам

складав, багато часу проводив на будові. Збирався у травні переїхати. Збудувати збудував, а от жити в ньому не судилося. — Жінка приклала хустинку до очей, не забувши однак спочатку загасити недопалок у попільничці.

— У вас два автомобілі: «БМВ» і п'ятисотий «мерседес». Пан Богдан їздить на «мерседесі», а у вашому розпорядженні «БМВ»?

— Так, інколи, у вільний від роботи час, дозволяю собі трохи розслабитися і поїздити. Але краще ходити пішки, корисно для здоров'я.

— А хто у вас розпоряджався грошима? Маю на увазі сімейний бюджет, різні витрати на ведення господарства, комунальні послуги, допомога дітям? Син навчається в Англії — якусь копійку треба дати, донька школу закінчує, у вуз вступатиме — репетитора необхідно найняти, щоб підтягнув, скажімо, з фізики чи англійської мови.

— Вона добре вчиться, їй репетитори не потрібні, — відрубала вдова, зверхньо позираючи на слідчого. — А щодо ведення господарства... Я, звичайно. У нього платити за комунальні послуги, ходити на базар — часу не було. Як у всіх сім'ях, чоловік віддає зарплату, а жінка планує сімейний бюджет, витрачає гроші, економить, щоб стало на життя.

— І вистачало... на життя?

— Як коли, в основному вистачало. Він добре

заробляв. Ще й дивіденди солідні отримував.

— Маєте контрольний пакет акцій ЗАТ «Відродження»?

— Так, а ще купили трохи акцій інших підприємств.

Юрко глянув на годинника. Все, час аудієнції вичерпано.

— І багато набігало? — запитав мимохідь.

— За останній рік десь близько мільйона гривень, точніше скажуть у податковій, — відказала вдова і вперше за час розмови щось схоже на усмішку майнуло на її вродливому обличчі.

Юрко потер указівним пальцем підборіддя. Отак, подумав, ні сіло ні впало, а мільйон у кишені. Щоб сказала Надя, якби він одержував дивіденди на суму, скажімо, сто тисяч гривень? Ясна річ, заспівала б від радості!

— Тепер скажіть, чи є у вас заощадження, я про живі гроші, готівку у валюті запитую? Тримали вдома на всякий випадок, бувають ситуації непередбачливі, хтось захворіє, хтось... Треба мати гроші під руками.

— Заощадження, кажете? Які там, пане Юрію, заощадження! Навіть на похорон не вистачає. Він усе вкладав у справу. Готівку ніколи не тримав удома. Хіба що на дрібні витрати.

— Скільки, наприклад?

— Ну вісімсот, тисячу доларів. Оце кинулися,

стали рахувати, а готівкою грошей як кіт наплакав. Соромно перед людьми, ніхто не вірить, усі дивуються. А ви кажете заощадження!

— І останнє запитання, пані Маріє, — вже підводячись, майже байдуже мовив Ткач. — Прокрутимо таку ситуацію. Хтось пропонує панові Богдану досить вигідну бізнесову справу, а платити треба готівкою і негайно, в кого він зміг би позичити крупну суму у валюті, скажімо, п'ять, десять, двадцять тисяч доларів?

— У будь-кого з друзів, — сума анітрохи не збентежила Марію Василівну. — В кожного, хто займається бізнесом, щось трохи є. Це не секрет. Йому залюбки дав би кожен, бо знає, що Богдан ніколи не підведе. Віддасть точно у призначений день, годину. На рахунок цього він був дуже пунктуальний.

— Не в усіх є валюта... Скажімо, в Степана Степановича чи у пана Коломійця...

— В них немає, — сухо урвала жінка, поглядаючи і собі на годинника.

— Близькі друзі, добрі знайомі, соратники й однодумці в політиці й бізнесі, найвірніші, хоча б кілька прізвищ?

— Боже ж ти мій, — вихопилося у вдови, — та у нього півміста — добрих знайомих!

— Хто ж тоді вбив пана Богдана? — тримаючись за ручку дверей, тихо запитав Юрко,

пильно спостерігаючи за жінкою.

Вона зблідла, покусуючи білими рівними зубами ледь підмальовані, трохи припухлі губи. На шиї запульсувала жилка. Високі груди під чорною сукнею то піднімалися, то опускалися. Видно, запитання слідчого нагадало про трагедію. Однак досить швидко Марія Василівна опанувала себе і майже спокійно проказала:

— Я й сама про це думаю. Увесь час думаю... І не знаходжу відповіді.

9

— Треба перевірити алібі вдови, — сказав підполковник Чиж, — в неї є всі підстави ненавидіти свого чоловіка. Малоймовірно, щоб вона організувала вбивство, але версію причетності потрібно перевірити. Знає вона багато, принаймні, набагато більше, ніж каже. Сиділа на кухні й не зімкнула до ранку очей. Ця сімейка мені починає не подобатися. Могутній бізнесмен не має грошей на особистого охоронця і сам вештається нічними вулицями. Вдова кинулася збирати готівку, а її — як кіт наплакав. Анітрохи не здивуюся, якщо донька не буде ридати над труною, а син не прилетить з Лондона на похорон батька.

— Не варто робити передчасних прогнозів, — мовив Юрко. — Можливо, й справді Штим усі

гроші вкладав у діло і не мав готівки. Підприємцям зараз важко, податками так притиснули, що пишуть, мов миші.

— Та Штим і його сім'я мають стільки грошей і акцій, — вигукнув Чиж, — таку суму, що вам, Юрію Івановичу, і не снилося! Мої хлопці лише трохи зачепили вершину айсберга. П'ятдесят п'ять відсотків акцій ЗАТ «Відродження» належать Штимові та його сім'ї, а це, якщо перевести у валюту, три з половиною мільйони доларів. Скажіть мені, люди добрі, в якій країні і в які часи можна заробити таку суму? Якими мозолями і якими сплесками розумових здібностей? Це лише акції, а є ще й особисте майно, нерухомість, триповерховий майже готовий будинок, земельна ділянка, два дорогих автомобілі, коштовності. А кабінет як обставлений у нього? Та такого не мали навіть перші секретарі міськкому та обкому партії! Сину сповнилося вісімнадцять літ, тато подарував йому п'ятдесят відсотків акцій будівельної фірми, де п'ятдесят рабів плюс майстер ставлять комерційні будинки. Син навчається на менеджера, а батько готує місце для нього у правлінні з прицілом на крісло президента компанії. У січні місяці Штим здав ЗАТ «Відродженню» триста сім акцій, тобто сам собі, акціонерне товариство виплачує йому триста тисяч. Він переводить гривні в євро і здає в банк. Гроші роблять гроші. Те саме чинить удова.

Та вона може поховати всю держадміністрацію разом з податковою інспекцією і правоохоронними органами! Новітні власники, підприємці! А ми охаємо, ахаємо, а за жабри взяти не можемо. В кращому випадку — подання до суду на скасування реєстрації і припинення діяльності. Мені, відверто кажучи, таке підприємництво не подобається. Я його не сприймаю.

— Ми, пане підполковнику, — сказав Юрко, — ще мислимо застарілими категоріями. Треба звикати до ринкової моделі розвитку суспільства.

— Атож, — буркнув Чиж, — треба, але не дуже виходить. Стара школа. Будемо, Юрію Івановичу, називати речі своїми іменами. Завершується кримінальний перерозподіл власності й поки він не закінчиться — без роботи сидіти нам начальство не дозволить. Хоч якась перспектива вижити і пити щодня «Боржомі». Гаразд, що нам дала, пане слідчий, розмова з колишнім мером?

— Штим заходив до нього ввечері близько дев'ятої години. Якраз ішла передача «На добраніч, діти», дивився разом з онуком, коли завітав депутат. Коломієць лежав у лікарні, два дні як виписали, Штим приходив провідати. Випили по чарці, закусили, поговорили про політику. О десятій пан Богдан пішов додому.

— Додому чи в офіс? Звідки у нього така

впевненість? — запитав Чиж.

— Проводив Штима на вулицю, бачив, у який бік той пішов. Ні про які долари розмову Штим з ним не вів. Та й нема у нього доларів, щоб позичити, звідки, казав, у пенсіонера гроші? На базарі не торгує, комерцією не займається, на заслуженому відпочинку вже чотири роки, ледь кінці з кінцями зводить. Двоє дітей й троє онуків. Одного внука молодша донька дідові й бабі підкинула, бо не має ні часу, ні умов для дитини — живе в гуртожитку, навчається на четвертому курсі університету.

— Ще один бідний, — проказав Чиж, — а коньяк п'є і червоною ікрою заїдає!

— До речі, встановлено, що коньяк Штим брав у продмаркеті, що в центральній частині міста, — сказав майор Кіндій, — о двадцятій тридцять приблизно. А ікрою, мабуть, Коломієць пригощав.

— Як на теперішній час, живуть вони непогано, — вів далі Юрко, — принаймні, нестатків у цій сім'ї я не помітив. Певне, якісь заощадження у колишнього мера і залишилися. Відвертої розмови, слід зазначити, у нас так і не вийшло. Склалося враження, що він щось приховує. Тримався насторожено, навіть боязко. Інформацію про Штима доводилося з нього тягнути по шматках. Багато знає, а казати не хоче.

— Поки що ми знаємо одного, до кого заходив увечері Штим. Де був депутат з десятої до першої ночі? Якщо Штим позичив у нього гроші, то чому цей факт пан Коломієць намагається приховати? Адже десять тисяч доларів — сума не мала. Ромцю, треба про нього зібрати детальну інформацію. Особливо за той період, коли обіймав посаду мера. Ясна річ, «снікерсами» на базарі не торгує, але долари має.

— З конвертом і банкнотами потрібно ще попрацювати, — сказав Ткач. — Можливо, й Коломієць залишив слід. Якщо нам пощастить довести, що він передав Штиму гроші, з колишнім мером буде легше розмовляти. Видно, після шостої до Штима завітав чи зателефонував вимагач, назвемо його так умовно, і нагадав про гроші. Депутат захвилювався, бо готівкою десять тисяч доларів у нього не було. Вимагач, мабуть, дав відстрочку до дванадцятої години, вказав час і місце зустрічі. Тепер про глину з черевиків убитого. Глина спеціального призначення, привізна, бентонітова, йде на приготування розчину для буріння свердловин. Її використовують два підприємства, що знаходяться за межами міста. Надходить вагонами у мішках на залізничну станцію. Звідки перевозиться споживачам автотранспортом.

— Чи не їздив у той день Штим на якесь

бурове підприємство, і там, на території, до його черевика прилип кавалок глини? — запитав Чиж.

— Ні, в день убивства він за межі міста не їздив. Станцію теж не відвідував. Поблизу місця злочину глини ми не виявили. Її Іван Федорович знайшов аж тут, — Юрко тицьнув пальцем у розгорнутий на столі план міста. — Неподалік кафе «Сніжинка», біля будинку буровиків, хтось з шоферів, певно, завернув додому пообідати. Я поставив червоний хрестик. Дивіться, де він. Трохи в стороні від пунктирної лінії — можливого маршруту Штима з центру міста.

— Метрів за сто від місця вбивства, — уважно розглядаючи план, сказав майор Кіндій. — Виходить, Штим був біля кафе «Сніжинка», перш ніж рушив у останню путь-дорогу до під'їзду.

— Але чому його ніхто не бачив, адже місце біля кафе людне? — запитав капітан Журба. — Там алкашів до дідька збирається. Знаю я це кафе. Комерційна точка, яка працює круглодобово.

— Поблизу є скверик, — висловив припущення Юрко. — Можливо, у ньому Штим знайшов сховок. У мене таке враження, що він у свій останній вечір зробив усе можливе, аби його ніхто не побачив. Діяв обережно, навіть конверта з доларами брав у рукавичках. Чи це була одна з умов шантажиста, чи чинив умисне, не здогадуєшся, що прогулянка коштуватиме йому

життя?

— Є над чим поміркувати, — потер чоло підполковник. — Штим — мертвий, нічого не скаже. Як було насправді — знає вбивця, але його спочатку потрібно спіймати. Допустимо, вимагач призначив Штимові зустріч біля кафе «Сніжинка», питається, чому одразу не забрав гроші? Чому відправив до під'їзду дому з наказом покласти конверта до поштової скриньки квартири номер сімдесят чотири?

— Бо на нього там чекав убивця! — несподівано вигукнув Кіндій. — Я ще в кабінеті Наливайка казав про це. Їх було двоє: вимагач і вбивця.

— Ти казав, Ромцю, якщо не помиляюся, один стріляв, інший — різав.

— Вимагач міг підійти, щоб переконатися, чи Штим мертвий і для більшої певності полоснути по горлянці. Чому б ні?! Це могла вчинити навіть жінка, котра найняла вбивцю, за допомогою звичайного кухонного ножа.

— Ситуація ускладнюється. На горизонті з'явилася жінка, — сказав Чиж. — Шерше ля фам, як кажуть французи. З ними, особливо гарними, завше клопіт. Один мій підопічний на допиті, а накрыли його на квартирі коханки, сумно сказав: «Гарна жінка, наче куля зі зміщеним центром ваги — влучає в серце, б'є по кишені, а виходить

боком». А гроші, Ромцю, забули поділити? Чи залишили нам як гонорар за безсонні ночі? Швидше за все вбивця був один. Чинив ризиковано, але добре продумавши деталі. Знав місцевість, мікрорайон, усі ходи-виходи. Міг убити Штима і в скверику, однак вибрав крайній під'їзд не випадково. Виникає інше запитання. Якщо депутата шантажували, то чому він не звернувся до правоохоронних органів? Мало того, він іде вночі на зустріч з вимагачем і робить усе можливе, щоб його ніхто не побачив. Вибирає темні закапелки, ховається у скверику. Питається, чому? Чи не хотів Штим сам поквитатися з шантажистом, ліквідувати свідка, котрий, безсумнівно, знав про його злочини?

— Судячи з його особистості, характеру, малоймовірно, щоб Штим зважився на такий крок, — заперечив Ткач.

— Усе, Юрію Івановичу, залежить від того, що пан депутат накоїв, який гріх узяв на душу. Ми його знаємо мало. Чужа душа — темна ніч. А гріхи в нього були, ми лише не знаємо, які саме.

— Штимові не обов'язково бруднити руки, — вставив Кіндій. — Він міг і найняти вбивцю.

— Якщо триматися такої версії, тоді виходить, що вимагач виявився набагато спритнішим і за пана депутата, і за його спільника, — сказав Юрко. — Ми самі собі ускладнюємо ситуацію. У нас немає жодного доказу, що події розгорталися саме так.

Допустимо, Штим найняв кілера, домовився з ним, щоб той підстеріг жертву біля під'їзду. Приманка — десять тисяч доларів. Гроші до поштової скриньки депутат кладе завчасно. Кілер про них не знає. Штим зустрічає жертву біля кафе «Сніжинка». І не він свідка, а свідок його переконує йти до під'їзду на вірну смерть, це ж — абсурд!

— А якщо жертва умовляє його лише забрати гроші? — зауважив майор Кіндій. — Штим іде до під'їзду, сподіваючись, що найманий убивця його впізнає. Той виконує замовлення, світить ліхтариком, щоб підібрати гільзи, і тут із жахом бачить, що вбитий його господар, який не встиг ще з ним розрахуватися. Як чинить у такій ситуації? Спересердя ріже Штимові горлянку!

— Кухонним ножем, який встиг заздалегідь погострити? — глянув на начальника карного розшуку Юрко.

Кіндій закліпав повіками і образливо прикусив долішню губу.

— Спокійно, хлопці, не гарячкуйте, — примирливо мовив Чиж. — Де не можна перескочити, треба перелізти. Зайва емоційність у нашій справі лише шкодить. Потрібно оперувати фактами. Ми трохи просунулися вперед, але цього замало, щоб конкретно про щось казати. До речі, що в нас із білим «опелем»?

— Знайшли власника і авто, — відказав

майор, руді вуса у нього нервово посіпувалися, — директор школи віз сина до лікарні, той отруївся маринованими грибами. Біля торговельного центру якийсь телепень мало не втрапив під колеса. Перевіряли, ні він, ні його син до справи Штима не причетні. Хлопчину-мінйла — шукаємо. Ще не знайшли.

Чиж витягнув із кишені зеленого кольору записника, передав слідчому.

— Ось, Юрію Івановичу, — сказав він, — візьміть. Знайшли в офісі Штима. Тримав у сейфі. Прогляньте, попрацюйте, зверніть увагу на телефонні номери. Розшифруйте записи, можливо, ще знадобляться. Що в нас нового є ще?

— Дозвольте, пане підполковнику, — сказав капітан Журба, — маю цікаву інформацію... В нашому пологовому будинку, коли ним завідував Штим, коїлися дивні речі. Різко підскочила смертність серед немовлят. Абсолютно здорові діти через день-два після народження несподівано помирали. Були випадки, коли трупики немовлят батькам не тільки не віддавали для поховання, але й не показували. Штим кілька разів писав пояснення, мав стягнення. Цікаво те, що коли Штим пішов з пологового будинку, перекваліфікувавшись з гінеколога на політичного діяча, а пізніше — бізнесмена, все стало на свої місця.

Журба розгорнув учнівського зошита,

знайшов потрібний аркуш. Набрав повні легені повітря і сухим, позбавленим емоційного забарвлення голосом продовжував:

— Вдалося знайти трьох колишніх породіль, що згодилися дати свідчення. Коментувати не буду, висновки робіть самі. Першій, коли народжувала, було дев'ятнадцять. Записав дослівно, цитую: «В палату, де я лежала, поклали старшу за віком поважну пані, в якої ще не було дітей. Пізніше я довідалася, що вона родичка Коломійця — голови міста. Пані дуже хвилювалася, переживала, і до неї постійно бігав лікар Штим. Згодом її перевели в іншу палату, а якщо точніше — поклали пані в понеділок, а перевели у вівторок. Я добре запам'ятала, бо у вівторок народила дівчинку. Пологи в мене пройшли нормально. Важила дитина три кілограми п'ятсот грамів, ріст — п'ятдесят три сантиметри. Лікарі й родичі мене вітали. А ввечері нянечка мені сказала: «Ти — щаслива, а та пані, що з тобою лежала, знову народила мертву дитину». В середу я почала просити: покажіть дівчинку. Але медсестра раптом заявляє: «В тебе важка дитина і вона під «ковпаком». Минули ще день, ніч. І ось, як грім з ясного неба, чергова лікарка повідомляє, що моя дитина померла. Мовляв, я переносила термін вагітності, в дівчинки злізла шкіра з ніжок і ручок, лице схоже на печене яблуко, страшно на неї глянути. Я настояла, щоб її мені показали. Вони

відповіли, що тіло в морзі. Показали дівчинку аж наступного дня, в п'ятницю. З шкірою й обличчям було все нормально! Крім того, патологоанатом дав висновок — дитина померла від асфіксії?! Але такого не могло бути, оскільки дитина дихала, плакала... Дівчинку я забрала, поховала. А десь через півроку зустрічаю у скверику родичку Коломійця з візком. Зазирнула і ледь не знепритомніла — у візку була дитина, точна копія мого молодшого брата в дитинстві! Я почала звертатися до всіх інстанцій: мою дитину підмінили. Вимагала провести генетичну і біологічну експертизу, ексгумацію, але всюди отримувала відмови. Знайшла ту няечку, що мені говорила про родичку Коломійця, однак вона стверджувала: нічого подібного не казала. А на могилку тієї дівчинки, яку я поховала, хтось приносить квіти, доглядає за нею».

Капітан Журба примовк і в кімнаті зависла тиша.

— Слухайте далі. Колишня студентка педінституту, майбутній філолог. «Дев'ятого січня «швидка» привезла мене до пологового будинку. В приймальній мене оглянув Штим і сказав, що будуть робити стимуляцію. Однак згодом почав цікавитися: чи здорова я, чим хворіла в дитинстві й чи здоровий мій чоловік? Я відповіла, що нічим не хворіла, майбутній батько теж не хворів і

розплакалася. Була пригнічена, дуже переживала, мене пік сором, боялася зізнатися, що хлопець, якого кохала, виявився негідником. Штим зрозумів, у яку біду я втрапила, почав утішати. Мовляв, мені лише вісімнадцять, усе життя попереду, не варто засмучуватися, таких, як я, багато. Явище це масове. Більшість відмовляються від дітей і передають до дитячих будинків. Розпитав про моїх батьків. Мусила розказати, що батьки загинули в автомобільній катастрофі, живу зі старшою сестрою, родичів у місті не маю. Він поспівчував, сказав, що може допомогти, зробити так, щоб в інституті ніхто не знав, варто лишень підписати відповідні папери. Як мені не було важко, але я відмовилася. Увечері я відчула активні рухи дитини і звернулася до чергової лікарки. Вона мене оглянула, сказала, що ще рано, і перевела до одномісної палати. Наступного дня до моєї палати зайшов Штим у супроводі двох літніх людей: чоловіка і жінки. Під білими халатами у них були теплі плащі. Штим показав на мене і сказав: «Ось ця дівчина». Супроводжуючий подивився на мене і відповів: «Може бути». Потім щось сказав жінці по-німецьки. Кілька хвилин дивилися на мене і пішли. Я запитала згодом у Штима: хто ті люди? «Консиліум», — відказав він. Я подумала: який то консиліум, якщо вони мене навіть не оглянули? І чому так дивно одягнені — під халатами теплі

плащі, і розмовляють німецькою мовою? Пологи приймав Штим. Дав два уколи, почалися потуги, пішла дитина. Далі я майже нічого не пам'ятаю. Коли прийшла до тям, мені повідомили, що народила мертвого хлопчика, мовляв, він помер ще в утробі. Але це була відверта брехня! Я до останньої хвилини відчувала його рухи! Попросила, щоб мені показали мертву дитину. «Її тут немає, хлопчик у морзі, — відповідають мені, — та й для чого на нього дивитися? Він народився калікою, у нього практично немає ніг». Все ж таки пообіцяли показати дитину. Про все я написала своїй сестрі, але записку їй не передали. Правда, сестра, довідавшись, що я народила мертвого хлопчика-каліку, сама вирішила його забрати і поховати. Прийшла до моргу, там їй сказали, що тіло до них не надходило. Пішла до Штима. Він направив її знову в морг. Так вона пробігала чотири дні. Нарешті сестрі сказали: приходьте й отримаєте тіло. В морзі сестра була дуже вражена. Мертвий хлопчик не був калікою, і ніжки в нього виявилися нормальними. Тіло було гнучким, не задубілим. Після розтину, який, за словами працівника моргу, щойно провели, дуже текла кров. І це на четвертий день після офіційної смерті! Після того, як мене виписали, пішла до моргу. Але зі мною навіть не хотіли розмовляти. Стою я біля моргу і плачу. Раптом підходить санітарка і каже: «Ти не плач,

доню, йди ліпше додому. Тут ти нікому нічого не доведеш і нічого не доб'єшся. Не ти перша, не ти й остання».

Оперуповноважений карного розшуку знову зробив паузу.

— Історія третя. Записав найважливіші моменти. «Я народила семимісячну двійню — хлопчика і дівчинку. Діти були нормальні й здорові. Але в документах чомусь поставили, що їм п'ять з половиною місяців. Крім того, їх вагу явно занизили — це було видно навіть візуально. Жодних пояснень з цього приводу мені не дали. Через два дні до мене прийшов головний лікар Штим і сказав, що діти померли. Моя мама хотіла забрати трупики, але їй заявили: «Ми таких дітей не віддаємо». Мати почала наполягати, їй порадили пошукати тіла на смітнику. Вона пішла і все там перевернула, однак трупиків не знайшла. Мені дали довідку, згідно з якою у мене був викидень. Усі мої спроби домогтися видачі тіл закінчилися безрезультатно. Серце відчувало — мої діти живі. Але навіщо їх у мене відібрали, для чого? Мати порадила звернутися із заявою до прокурора. Зі мною зустрічався слідчий і пообіцяв, що все з'ясує. Однак минуло вже стільки років, а я все чекаю Божої ласки. Мої дітки прилітають до мене уві сні, простягають маленькі рученята і шепочуть: «Мамо, мамо, де ти?» Я чую їхні голоси, коли йду на

роботу, життя стало нестерпною мукою, не можу ні спати, ні їсти, я впевнена — мої діти живі. Дуже вас прошу: знайдіть і поверніть моїх дітей!» Поки що — все, лише три колишні породіллі, яких вдалося знайти, адже збігло багато часу.

— Інформація і справді цікава, варто вникнути в суть, — посмикуючи свого гачкуватого носа, мовив Чиж. — Юрію Івановичу, потрібно трохи попорпатися в архіві, відшукати заяву жінки, що втратила хлопчика і дівчинку. Хто з нею зустрічався? Степану Степановичу не обов'язково про це знати, він, мабуть, не в курсі... Я візьму на себе облздороввідділ, що вони мають на Штима. Перевіримо і по інших каналах. Ясна річ, працюватимемо й на місці. А чи не виникла ідея народження могутнього Штимового «Відродження» ще в пологовому будинку? З чогось же треба починати великий бізнес... А де бізнес — там і гроші, які майже завжди скроплені кров'ю або сльозами обдурених. Загалом, торгівля дітьми — бізнес вигідний. За кожного малюка на Заході дають сорок-шістдесят тисяч доларів. А ми щодо комерції ніколи не пасли задніх.

— Штим не міг маніпулювати дітьми сам, — сказав Кіндій. — У нього були спільники. Вони є, і їх треба знайти.

— В тім то й річ, що тих, хто працював з ним раніше у пологовому будинку, майже не

залишилося, — пояснив начальникові карного розшуку капітан Журба. — Я ще з'ясую, де вони зараз працюють. Але знаю напевне, що одну даму з вищою медичною освітою Штим узяв до себе в офіс. І ким ви думаєте? Прибиральницею!

— Що тут дивного, не розумію? В наш час зарплата прибиральниці приватного сектора набагато вища, ніж, скажімо, слідчого прокуратури. Тим паче, мабуть, узяв свою добру знайому. Ромцю, ти б запросив Юрія Івановича до себе в карний розшук?

— Звичайно, пане підполковнику, але не прибиральницею.

— Тепер кілька слів про візит до пологового будинку, — сказав Журба. — В мене склалося враження, що зовсім недавно хтось цікавився цим закладом. Переглядав документи, щось шукав. Деякі історії пологів зовсім відсутні. Завідувачка відділення пояснила: рік тому робили ремонт, можливо, загубилися чи поклали в іншому місці. До речі, історію пологів тієї Оксанки, про яку ти мені казав, я не знайшов. В реєстраційній книзі бракує двох аркушів. Правда, через «швидку допомогу» вдалося довідатись, що її привозили з готелю. На щастя, з документами там порядок. Мешкала в готелі тиждень.

— Ось, ось має народити, а сидить у готелі тиждень, чому? — запитав Чиж.

— Певно, не хотіла, щоб батьки довідалися про вагітність. Оксана Олійник, родом із села Заріччя Тернопільської області. Мешкала в місті Івано-Франківську, на вулиці...

— Яке село ти кажеш, повтори? — швидко запитав Ткач.

— Заріччя.

— Заріччя, Заріччя... Де я зустрічав це село?.. Заріччя?.. — Юрко напружив пам'ять, заплющив на мить очі. — Згадав! Анкетні дані вбитого! Зараз перевіримо... Ось, є! Богдан Штим теж родом із села Заріччя!

— Цікаве співпадіння, — мовив Чиж. — Виходить — односельці. Напевне Штим її добре знав і взяв до себе в пологовий будинок, коли настав час народжувати дитину. Для чого ж їй сидіти тиждень у готелі?! Тепер питання — чому взяв? Або вона сама його знайшла і попросила допомогти, або їй хтось порадив звернутися до свого земляка-гінеколога і владнати справу з дитиною. Звичайно, за певну винагороду.

— Дитина, до речі, також народилася мертвою, — підкреслив Юрко.

— Це їй так сказали, а насправді?.. Розплутувати доведеться тугенький вузлик, ще невідомо, куди нитка потягнеться і кого зачепить. Можливо, і пан Коломієць якісь папери підписував. Відчуваю, що ми за щось велике схопилися, треба

викликати підмогу з області. Роботи багато. А в Заріччя потрібно терміново їхати. І про Штима будемо знати більше, і ще одного свідка матимемо.

Погляд підполковника спинився на оперуповноваженому Журбі.

— Та мене жінка з хати вижене! — вигукнув він. — Я приходжу щодня додому в одинадцятій, коли всі сплять, падаю на ліжко, вмить засинаю, а вранці біжу на роботу. Мій п'ятирічний син скоро не буде мене впізнавати. Дружина висунула ультиматум, або вона, або карний розшук. Браття, змилюйтесь!

— Треба, капітане, треба, — наполіг майор Кіндій. — Бери відрядження, машину, когось із хлопців і їдь у Заріччя. Я зателефоную в тамтешній райвідділ, щоб допомогли.

10

Юрко допивав на кухні чай, коли задзеленчав телефон. «Надя або майор Кіндій», — подумав він. І швидко рушив до кімнати, де на журнальному столику стояв телефон.

— Пане Ткач? — почув незнайомий жіночий голос.

— Так, я. Слухаю вас, шановна пані... Вибачте, ви не відрекомендувалися. З ким маю честь...

— Це не має суттєвого значення. Ви ведете справу Штима? Маю для вас важливе повідомлення. Тільки не вмикайте магнітофон і слухайте мене уважно. Домовилися?

— Звичайно, — відказав Юрко і потягнувся рукою до портативного японського диктофона, прицілюючись, як би легенько натиснути на червону кнопку запису, шкірою відчуваючи, що повідомлення й справді буде важливим.

— Здається, ми домовилися, — голос у слухавці посуворішав, — не робіть дурниць. Хочете, щоб я поклала трубку?

— Ніколи не думав, що стіни цього дев'ятиповерхового будинку прозорі, — сказав Ткач, забираючи руку. Вікно було запнуте шторою, і таємнича незнайомка аж ніяк не могла побачити його руку. Глянув на годинника. Двадцять три хвилини на десяту. Цікаво, дуже навіть цікаво... Невже хтось з біноклем дивиться з сусіднього будинку і крізь щільно затягнені штори бачить його силует у вікні четвертого поверху?

— Слухаю вас, пані незнайомко, дуже уважно. Надалі обіцяю чітко виконувати всі ваші вказівки. Отож, ми зупинилися на справі Штима.

Юрко примовк, подумав про недосконалість вітчизняної техніки. Був би в нього сучасніший апарат, одразу довідався б, з якого номера телефонує жінка.

— Нам потрібно зустрітися. Приходьте в бар «Вікторія» о двадцять другій п'ятнадцять. Знаєте, де він?

— Знаю. Як я вас знайду?

— Шукати не потрібно. Я сама до вас підйду. Розмова конфіденційна. Ви зрозуміли? Нікому ні слова. Домовилися?

— Гаразд, обіцяю.

Короткі сигнали — жінка поклала трубку. Ткач підвівся, вимкнув світло, підійшов до вікна, відхилив штору. В будинку навпроти світилися майже всі вікна. Малоймовірно, щоб хтось спостерігав за ним з сусіднього дому, однак на всякий випадок запам'ятав вікна, в яких не світилося. Таких було лише три: на другому, п'ятому і шостому поверхах. Постояв трохи, спостерігаючи за під'їздами, але жодна жінка з них не вийшла. Закортіло зателефонувати начальникові карного розшуку, щоб повідомити про дивну розмову, одначе, подумавши, вирішив Романа Кіндія не турбувати. Тим паче, обіцяв — слова треба дотримати. Ось-ось мала прийти Надя. Втім, ще є час її попередити. Шкода, що зустріч доведеться перенести. Надя може загнуватися. Дивний телефонний дзвінок перекреслив усі його плани на сьогоднішній вечір.

Юрко зняв слухавку і набрав номер.

— Надю, привіт! — сказав він. — Вибач, але в

мене термінова справа, зустрінемося завтра, добре?

— Ну, дорогий Юрку, — нотки злості бриніли в голосі, — в тебе завжди справи. Я весь вечір причепурююсь, зібралася на побачення, мала вже виходити, а ти, наче відро холодної води на голову вилив. Дякую, що хоч попередив.

— Завтра, Надю, завтра. Я тобі все поясню. Повір, що справа серйозна. Ти ж знаєш, в якій придуркуватій установі я працюю. Не гнівайся, люба, па, до зустрічі!

Ткач поклав трубку. Зиркнув на годинника — 21:44. Півгодини маю, подумав, встигну. Кіндій чи підполковник Чиж виступили по місцевому телебаченню. Жінка, мабуть, дивилася передачу. Але чому вона не зателефонувала на «02», чому вибрала мене? Як добула номер телефону? Насторожує обізнаність і впевненість, з якою вела балачку. Принаймні, склалося враження, що вона володіє інформацією і добре підготувалася до розмови. Зустрітися потрібно, може, й справді щось скаже цікаве про Штима?

Хоча бар «Вікторія» відкрили лише рік тому в підвальному приміщенні колишнього музею Леніна, однак заклад за короткий термін завоював репутацію найпопулярнішого в місті. Податкова інспекція, через несправність касового апарата, закривала точку всього один раз і то лише на два дні. Не було й сигналів про рекет. Збиралися в барі

молоді бізнесмени й комерсанти, дорогі повії, молодики спортивної статури та інша публіка з тугими гаманцями, котрі приїжджали на іномарках, ставлячи машини у дворі, неподалік входу. Інколи в бар на каву забігала і місцева творча молодь після закінчення гучних презентацій та інших культурних заходів, що відбувалися нагорі — у виставковій залі та просторому кабінеті колишнього директора музею, відданому міськрадою літературній студії «Молода муза». Колишній мільйонер, а нині сторож виставкової зали і за сумісництвом швейцар бару «Вікторія», Степан Мірчук, зачиняв двері, випроваджуючи митців на вулицю, але хтось із них обов'язково пропонував «ударити ще по одній каві», голова літстудії Мирослав Ярмолук знімав капелюха і пускав його по колу. Виверталися кишені, витрушуючи до спілки останні гривні, й галаслива юрба спускалася крутими сходами до бару.

Директриса закладу, сорокарічна Володимира Михайлівна Бойко, спочатку симпатизувала митцям, охоче віддаючи їм окремих кабінет для поважних гостей, на дверях якого висіла табличка «Директор бару», і навіть задурно ставила кожному по каві. Пояснювала вона такий благодійний жест тим, що в шкільні роки писала вірші й мріяла стати поетесою. Одначе згодом, помітивши, що місцевим геніям ставало тісно в окремому кабінеті і свою

невичерпну творчу енергію вони щораз інтенсивніше переносять до загальної зали, розкутістю поведінки лякаючи рекетирів, дратуючи постійних клієнтів та переманюючи дівчат до малої зали, симпатії пані Бойко поволі згасали, і вона творчим особистостям усе рідше виділяла окремий кабінет.

Ось і сьогодні Володимира Михайлівна, заздалегідь довідавшись про чергову презентацію, замкнула кабінет і о сьомій рушила додому. Тому, коли Юрко Ткач зайшов до бару, митці тулилися за столом у кутку загальної зали. До зустрічі з незнайомкою залишалось п'ять хвилин і Юрко вирішив замовити собі каву. За столиками вільних місць не було й він рушив до стійки бару. Однак його перехопив голова літературної студії Мирослав Ярмолюк і потягнув до своєї компанії.

— Салют, Юрку! Сто років тебе не бачив! — голосно мовив він, приязно поплескуючи слідчого по плечу. — Хлопці, посуньтеся. Петре, ще одну каву й чисту склянку!

Петро Гермак, бармен, теж симпатизував митцям, був інформатором міліції, навчався заочно на юридичному, слідчого прокуратури знав у лице, тому швиденько кинувся виконувати замовлення куратора «Молодої музи». Хлопці тісніше поприсувалися один до одного і Юрко примостився поміж двох молодих поетів. Митці були добряче

нашпиговані спиртним, вели дискусію про авангард в українській літературі, на столі стояла напівпорожня сімсотграмова пляшка горілки, мабуть, принесена з сусіднього гастроному, закуска — кілька придбаних у барі тістечок.

— Ось, послухайте, як він пише: «Люди — вертикальні істоти. Якби вони ходили на чотирьох, їм було б важче розміститися в тролейбусі!» Що, панове, скажете?

— Круто взяв, модерн, відчувається рука майстра!

— Проза для дебілів, але який глибокий філософський зміст!

— Хлопці, ми забули про нашого ювіляра, — припинив дискусію про неоавангардистів Мирослав Ярмолюк. — Василю, за твою першу поетичну збірку!

Всі дружно встали і потягнулися склянками до винуватця торжества — Василя Залісного, сорокап'ятирічного робітника меблевої фабрики, поета-ветерана творчої студії «Молода муза».

Першу стопку Юрко осушив до дна, знав із досвіду спілкування з митцями, що не відчепляться, поки не вип'єш бодай одної чарки. І на цьому вирішив поставити крапку. Годинник показував 22:20. Уважно придивлявся до завсідників бару, особливо представниць прекрасної половини людства. А дівчата й справді були гарні, вишукані.

Хто з них міг йому зателефонувати? Чи є вона в залі? Жінка, судячи по голосу, була старшою від цих підмальованих, чарівних, молодих красунь, котрі по двоє, троє тулилися за столиками, потягуючи шампанське, безперервно смаячи цигарки, пострілюючи на відвідувачів відверто-звабливими поглядами. Принаймні, Юрко був майже впевнений у тому, що жодна з них не причетна до справи Штима. Тоді навіщо його витягувати з дому, призначати зустріч у молодіжному закладі? Хтось пожартував?.. Не схоже, доведеться чекати.

У барі було затишно. М'яке світло світильників на стінах створювало інтимну обстановку, грала музика, над стійкою беззвучно працював телевізор.

— Пане Ткач, вас до телефону, — нахилиючись, тихо прошепотів на вухо Петро Гермак. — Якась жінка, дуже просить покликати. Каже, терміново, дзвонить від чергового відділу міліції.

Годинник показував 22:38.

Юрко швидко рушив у підсобку, де на стіні висів телефонний апарат.

— Вибачте, — почув знайомий голос, — але обставини змінилися. Негайно йдіть додому і чекайте мого дзвінка. Це у ваших інтересах. Інакше ніколи не довідаєтесь, хто вбив пана Штима.

— Запитання можна? — розізлився він. Таємничість дратувала, складалося враження, що його пошили в дурні, проте в слухавці вже були короткі гудки.

Юрко набрав номер чергової частини міської міліції.

— Це — Ткач з прокуратури. Від вас ніхто не телефонував до бару «Вікторія»?

— Ні, — була відповідь, — а що трапилось?

— Хтось жартує... Гість з області де зараз?

— Підполковник Чиж? Нагорі, в кімнаті відпочинку, покликати?

— Не потрібно.

Набрав номер Наді. Телефон не відповідав. На душі стало неспокійно. Набрав іще раз. Знову довгі сигнали. Де Надя, вийшла, гайнула до сусідів? Чи мало справ у молодій журналістці, заспокоював себе Юрко. Однак тривожне відчуття не покидало його, навпаки, з кожною хвилиною поглиблювалося. Чому не відповідає телефон, невже щось сталося з Надею? Дивні дзвінки не випадкові, а ще слова жінки, що йому потрібно негайно йти додому. На які непередбачувані обставини вона натякала? Забагато випадкових загадковостей, і яке відношення до них має він, Юрко Ткач, слідчий прокуратури? Щось тут не так, логічно не в'яжеться. Щоб людина, котра хоче допомогти у справі Штима, несподівано

передумала, ще й збрехала, що телефонує від чергового відділу міліції.

— Петре, ти взяв трубку, коли подзвонила жінка?

— Так, я. Передав вам усе, що казала, слово в слово.

— А голос, чи не видався він знайомим? Може, чув раніше, в барі, на вулиці, адже коло знайомих у тебе доволі широке? Пригадай, будь ласка.

Гермак наморщив чоло, потер указівним пальцем скроню.

— Ні, не можу гарантувати на всі сто відсотків, але, здається, раніше його не чув. Важко сказати напевне... Голос можна й поміняти. Я спочатку подумав, що ваша Надя телефонує, бо хто би міг знати, що ви в барі, але потім збагнув — не вона.

— Гаразд, якби ця фурія ще раз подзвонила, або ти десь почув її голос, негайно зателефонуй мені в прокуратуру чи додому. Ось тобі телефони.

Юрко вийшов з бару. Накрапав дощ. Брудні калюжі на вибоїстому тротуарі виблискували при світлі вуличних ліхтарів. Подумав про Надю. Чи вже вдома? Біля драмтеатру, зі свого мобільника, ще раз набрав її номер. Телефон знову не відповідав, і Ткач захвилювався. На зупинці маршрутного таксі юрмився гурт людей, ось-ось

мала під'їхати маршрука, але Юрко вирішив не гаяти ні хвилини й швидко рушив навпростець, вулицею Міцкевича, далі через сквер біля школи номер три, щоб швидше дістатися до Надиного дому.

Віддихавшись на сходовому майданчику третього поверху, натиснув на кнопку дзвінка. Зачекав трохи. Подзвонив ще кілька разів. Марно. Приклав вухо до дверей. Тихо, з квартири ні звуку. Нутром відчував біду. Розщібнув куртку і намацав у кобурі рукоятку пістолета. Дістав з лівої кишені ключі. Відімкнув нижній замок. Хотів відімкнути і верхній, як двері прочинилися. Надя, коли йшла з дому, обов'язково зачиняла квартиру на два замки і тепер Юрко був упевнений — сталося лихо. Ввімкнув світло в передпокої. Глянув краєм ока на вішалку. Плащ і блакитна Надина куртка були на місці. На килимку, що вів до спальні, помітив темні плями, наче його кілька хвилин тому хтось старанно протер мокрою шматою. Обережно ступаючи, рушив до спальні. Легенько прочинив двері, намацав на стіні вмикач.

Те, що він побачив, приголомшило, світ захитався, здерев'янілі ноги не тримали і Юрко, зціпивши міцно зуби, присів на краєчок ліжка біля розпластаного на закривавленій ковдрі тіла. Кинувся було до Наді з надією, що врятує, вирве з лабет смерті, однак, збагнувши, що нічим вже їй не

допоможе, схопився руками за голову.

Сидів оціпеніло, не рухаючись, вдивляючись у спотворене двома кулями обличчя. Хто посмів таке вчинити, кричала душа, навіщо? Витягнув з кишені хустинку і простягнув руку до телефону, щоб викликати оперативно-слідчу групу. Годинник показував 23:16.

11

Юрко Ткач швидко зійшов сходами на перший поверх. У кутку коридору помітив зчеплених в обіймах дві постаті: хлопця і дівчини. Освітлення було погане, тому розгледіти їх як слід не зміг. У темряві біліло підняте догори оголене дівоче коліно. Тихо ступаючи, рушив до них.

— Тобі що треба? — відхиляючись від подруги, грізно проказав молодик і погрозово потягнувся до задньої кишені.

— Міліція! Лицем до стіни, руки за голову! — наказав Юрко.

— Іди ти...

Договорити він не встиг. Ткач кинувся вперед, перехопив руку хлопця й завернув за спину. Молодик ойкнув і перестав чинити опір.

— Руку зламаєш, відпусти, — його войовничий запал поволі згасав, у голосі відчувалась пригніченість. — Я не знав, що ви з

міліції. Може, по-доброму домовимося? Навіщо так боляче хапати?

— Грабують! — заверещала дівчина, поправляючи поли задертого мало не до пупа плаща. Однак швидко замовкла, злякано зіщулившись під стіною.

— Тихо, не кричіть. У цьому будинку скоєно злочин. Зараз приїде оперативна група. Ведіть себе спокійно. Ніхто вас грабувати не збирається, — сказав Юрко, обшукуючи молодика. Намацав у задній кишені масивний твердий предмет. Запхав руку і витягнув газовий пістолет системи «Наган».

— У мене є дозвіл, — пояснив хлопець, — і документ на придбання зброї.

— Розберемося. Защепніть ширіньку і станьте біля дверей. Відповідайте коротко і по суті. Ваше авто на вулиці?

Темно-синього «форда» Юрко помітив ще тоді, коли заходив до під'їзду. Машина стояла передком до вхідних дверей. Коли піднімався сходами до Надиної квартири, хлопця і дівчини в коридорі не було. Виходить, сиділи в салоні і могли бачити того, хто виходив з дому.

— Так, моє. А в чому справа? Я правил дорожнього руху не порушував. Неправильно припаркував машину? Власне, хто ви такий?

Юрко показав посвідчення.

— Коли ви під'їхали до будинку?